

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน

ดนตรี

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช ๒๕๕๑

กระทรวงศึกษาธิการ

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน

ดนตรี

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กระทรวงศึกษาธิการ ถนนราชดำเนินนอก เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๐๐
โทรศัพท์ ๐ ๒๒๘๘ ๕๗๓๓ - ๓๗

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา ดำเนินการจัดทำต้นฉบับ

ISBN 978-616-461-532-8

พิมพ์ครั้งที่ ๑

พ.ศ. ๒๕๖๘

จำนวน ๒๐,๐๐๐ เล่ม

จัดพิมพ์โดย องค์การค้าของ สกสค.

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ สกสค. ลาดพร้าว

๒๒๔๙ ถนนลาดพร้าว แขวงสะพานสอง เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๑๐

โทรศัพท์ ๐ ๒๕๑๔ ๔๐๓๓ ต่อ ๓๑๘

www.suksapan.or.th

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ

เรื่อง อนุญาตให้ใช้หนังสือในสถานศึกษา

ด้วยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้จัดทำหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ดนตรี
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑
กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาแล้ว อนุญาตให้ใช้หนังสือนี้ในสถานศึกษาได้

ประกาศ ณ วันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๗

ว่าที่ร้อยตรี

(ธนุ วงษ์จินดา)

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คำนำ

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ดนตรี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ เป็นหนังสือที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดทำขึ้นสำหรับนักเรียนและครูผู้สอน เพื่อใช้ในการเรียนการสอนรายวิชาพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ โดยคณะผู้จัดทำ ซึ่งประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีประสบการณ์และผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีศึกษา ด้านการจัดการศึกษา ตลอดจนศิลปินที่มีส่วนร่วมในการนำเสนอผลงานเพื่อการศึกษาค้นคว้า

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ดนตรี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ มุ่งเน้นให้นักเรียนเรียนรู้เกี่ยวกับเครื่องหมาย และสัญลักษณ์ทางดนตรีไทยและตะวันตก การขับร้องและบรรเลงดนตรี การฟังและการประเมินคุณภาพงานดนตรี และการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานหวังว่า หนังสือเรียนเล่มนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนศิลปะด้านดนตรี ได้เป็นอย่างดีและมีประสิทธิภาพ เป็นไปตามหลักการและบรรลุตตามความมุ่งหมายของหลักสูตร อย่างไรก็ตามหากมีข้อเสนอแนะประการใด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ยินดีรับข้อเสนอแนะเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นต่อไป

ขอขอบคุณคณะผู้จัดทำ ผู้มีส่วนร่วมและศิลปินที่นำเสนอผลงานเพื่อใช้ในการศึกษา ค้นคว้า มา ณ โอกาสนี้ด้วย

ว่าที่ร้อยตรี
(ธนุ วงษ์จินดา)

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สารการเรียนรู้และตัวชี้วัด ม.๑-๓

ระดับชั้น	มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	สารการเรียนรู้แกนกลาง
มัธยมศึกษาปีที่ ๑	มาตรฐาน ศ ๒.๑	๑. อ่าน เขียน ร้องโน้ตไทย และโน้ตสากล	● เครื่องหมายและสัญลักษณ์ทางดนตรี - โน้ตบทเพลงไทย อัตร่าจังหวะสองชั้น - โน้ตสากล ในกุญแจซอลและฟาในบันไดเสียง C Major
		๒. เปรียบเทียบเสียงร้องและเสียงของเครื่องดนตรีที่มาจากวัฒนธรรมที่ต่างกัน	● เสียงร้องและเสียงของเครื่องดนตรีในบทเพลงจากวัฒนธรรมต่าง ๆ - วิธีการขับร้อง - เครื่องดนตรีที่ใช้
		๓. ร้องเพลงและใช้เครื่องดนตรีบรรเลงประกอบการร้องเพลงด้วยบทเพลง ที่หลากหลายรูปแบบ	● การร้องและการบรรเลงเครื่องดนตรีประกอบการร้อง - บทเพลงพื้นบ้าน บทเพลงปลุกใจ - บทเพลงไทยเดิม - บทเพลงประสานเสียง ๒ แนว - บทเพลงรูปแบบ ABA - บทเพลงประกอบการเต้นรำ
		๔. จัดประเภทของวงดนตรีไทยและวงดนตรีที่มาจากวัฒนธรรมต่าง ๆ	● วงดนตรีพื้นเมือง ● วงดนตรีไทย ● วงดนตรีสากล
		๕. แสดงความคิดเห็นที่มีต่ออารมณ์ของบทเพลงที่มีความเร็วของจังหวะและความดัง - เบาแตกต่างกัน	● การถ่ายทอดอารมณ์ของบทเพลง - จังหวะกับอารมณ์เพลง - ความดัง-เบากับอารมณ์เพลง - ความแตกต่างของอารมณ์เพลง
		๖. เปรียบเทียบอารมณ์ ความรู้สึกในการฟังดนตรีแต่ละประเภท	
		๗. นำเสนอตัวอย่างเพลงที่ตนเองชื่นชอบและอภิปรายลักษณะเด่นที่ทำให้งานนั้นน่าชื่นชม	● การนำเสนอบทเพลงที่ตนสนใจ
		๘. ใช้เกณฑ์สำหรับประเมินคุณภาพงานดนตรีหรือเพลงที่ฟัง	● การประเมินคุณภาพของบทเพลง - คุณภาพด้านเนื้อหา - คุณภาพด้านเสียง - คุณภาพด้านองค์ประกอบดนตรี
		๙. ใช้และบำรุงรักษาเครื่องดนตรีอย่างระมัดระวังและรับผิดชอบ	● การใช้และบำรุงรักษาเครื่องดนตรีของตน
	มาตรฐาน ศ ๒.๒	๑. อธิบายบทบาทความสัมพันธ์และอิทธิพลของดนตรีที่มีต่อสังคมไทย	● บทบาทและอิทธิพลของดนตรี - บทบาทดนตรีในสังคม - อิทธิพลของดนตรีในสังคม
		๒. ระบุความหลากหลายขององค์ประกอบดนตรีในวัฒนธรรมต่างกัน	● องค์ประกอบของดนตรีในแต่ละวัฒนธรรม

ระดับชั้น	มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	สารการเรียนรู้แกนกลาง
มัธยมศึกษาปีที่ ๒	มาตรฐาน ศ ๒.๑	๑. เปรียบเทียบการใช้องค์ประกอบดนตรีที่มาจากวัฒนธรรมต่างกัน	● องค์ประกอบของดนตรีจากแหล่งวัฒนธรรมต่าง ๆ
		๒. อ่าน เขียน ร้องโน้ตไทย และโน้ตสากลที่มีเครื่องหมายแปลงเสียง	● เครื่องหมายและสัญลักษณ์ทางดนตรี - โน้ตจากเพลงไทยอัตร่าจังหวะสองชั้น - โน้ตสากล (เครื่องหมายแปลงเสียง)
		๓. ระบุปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์งานดนตรี	● เทคนิคและการแสดงออกในการสร้างสรรค์บทเพลง - จินตนาการในการสร้างสรรค์บทเพลง - การถ่ายทอดเรื่องราวความคิดในบทเพลง
		๔. ร้องเพลง และเล่นดนตรีเดี่ยวและรวมวง	● เทคนิคการร้องและบรรเลงดนตรี - การร้องและบรรเลงเดี่ยว - การร้องและบรรเลงเป็นวง
		๕. บรรยายอารมณ์ของเพลงและความรู้สึกที่มีต่อบทเพลงที่ฟัง	● การบรรยายอารมณ์และความรู้สึกในบทเพลง
		๖. ประเมิน พัฒนาการทักษะทางดนตรีของตนเองหลังจากการฝึกปฏิบัติ	● การประเมินความสามารถทางดนตรี - ความถูกต้องในการบรรเลง - ความแม่นยำในการอ่านเครื่องหมายและสัญลักษณ์ - การควบคุมคุณภาพเสียงในการร้องและบรรเลง
		๗. ระบุงานอาชีพต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับดนตรีและบทบาทของดนตรีในธุรกิจบันเทิง	● อาชีพทางด้านดนตรี ● บทบาทของดนตรีในธุรกิจบันเทิง
	มาตรฐาน ศ ๒.๒	๑. บรรยายบทบาทและอิทธิพลของดนตรีในวัฒนธรรมของประเทศต่าง ๆ	● ดนตรีในวัฒนธรรมต่างประเทศ - บทบาทของดนตรีในวัฒนธรรม - อิทธิพลของดนตรีในวัฒนธรรม
		๒. บรรยายอิทธิพลของวัฒนธรรมและเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่มีต่อรูปแบบของดนตรีในประเทศไทย	● เหตุการณ์ประวัติศาสตร์กับการเปลี่ยนแปลงทางดนตรีในประเทศไทย - การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองกับงานดนตรี - การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีกับงานดนตรี

ระดับชั้น	มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
มัธยมศึกษาปีที่ ๓	มาตรฐาน ศ ๒.๑	๑. เปรียบเทียบองค์ประกอบที่ใช้ในงานดนตรี และงานศิลปะอื่น	● การเปรียบเทียบองค์ประกอบในงานศิลปะ - การใช้องค์ประกอบในการสร้างสรรค์งานดนตรีและศิลปะแขนงอื่น - เทคนิคที่ใช้ในการสร้างสรรค์งานดนตรีและศิลปะแขนงอื่น
		๒. ร้องเพลง เล่นดนตรีเดี่ยวและรวมวง โดยเน้นเทคนิคการร้อง การเล่น การแสดงออก และคุณภาพเสียง	● เทคนิคและการแสดงออกในการขับร้องและบรรเลงดนตรีเดี่ยวและรวมวง
		๓. แต่งเพลงสั้น ๆ จังหวะง่าย ๆ	● อัตราจังหวะ ๒ และ ๕ ● การประพันธ์เพลงในอัตราจังหวะ ๒ และ ๕
		๔. อธิบายเหตุผลในการเลือกใช้อุปกรณ์ประกอบดนตรี ในการสร้างสรรค์งานดนตรีของตนเอง	● การเลือกใช้อุปกรณ์ในการสร้างสรรค์บทเพลง - การเลือกจังหวะเพื่อสร้างสรรค์บทเพลง - การเรียบเรียงทำนองเพลง
		๕. เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างงานดนตรี ของตนเองและผู้อื่น	● การเปรียบเทียบความแตกต่างของบทเพลง - สำเนียง - อัตราจังหวะ - รูปแบบบทเพลง - การประสานเสียง - เครื่องดนตรีที่บรรเลง
		๖. อธิบายเกี่ยวกับอิทธิพลของดนตรี ที่มีต่อบุคคล และสังคม	● อิทธิพลของดนตรี - อิทธิพลของดนตรีต่อบุคคล - อิทธิพลของดนตรีต่อสังคม
		๗. นำเสนอหรือจัดการแสดงดนตรี ที่เหมาะสม โดยการบูรณาการกับสาระการเรียนรู้อื่น ในกลุ่มศิลปะ	● การจัดการแสดงดนตรีในวาระต่าง ๆ - การเลือกวงดนตรี - การเลือกบทเพลง - การเลือกและจัดเตรียมสถานที่ - การเตรียมบุคลากร - การเตรียมอุปกรณ์เครื่องมือ - การจัดรายการแสดง
	มาตรฐาน ศ ๒.๒	๑. บรรยายวิวัฒนาการของดนตรีแต่ละยุคสมัย	● ประวัติดนตรีไทยยุคสมัยต่าง ๆ ● ประวัติดนตรีตะวันตกยุคสมัยต่าง ๆ
		๒. อภิปรายลักษณะเด่นที่ทำให้งานดนตรีนั้น ได้รับการยอมรับ	● ปัจจัยที่ทำให้งานดนตรีได้รับการยอมรับ

บทที่ ๑ องค์ประกอบดนตรีไทย.....	๑
๑. เสียงในดนตรีไทย.....	๒
๒. จังหวะในดนตรีไทย.....	๓
๓. ทำนองในดนตรีไทย.....	๗
๔. วงดนตรีไทย.....	๑๐
๕. กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)	๓๘

บทที่ ๒ โน้ตเพลงไทย.....	๓๙
๑. สัญลักษณ์และข้อตกลงเบื้องต้นในการอ่านโน้ตเพลงไทย.....	๔๐
๒. หลักการอ่านโน้ตเพลงไทยเบื้องต้น.....	๔๑
๓. รูปแบบโน้ตเพลงไทยที่พบบ่อยในเพลงไทย.....	๔๒
๔. พัฒนาทักษะการอ่านโน้ตเพลงไทย ๑	๔๖
๕. พัฒนาทักษะการอ่านโน้ตเพลงไทย ๒	๔๗
๖. กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)	๔๘

บทที่ ๓ การขับร้องและบรรเลงดนตรีไทย.....	๕๐
๑. หลักการขับร้องเพลงไทย.....	๕๑
๒. หลักการบรรเลงเครื่องดนตรีไทยเบื้องต้น.....	๕๒
๓. การดูแลรักษาเสียงของผู้ขับร้องและเครื่องดนตรี.....	๖๕
๔. กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning).....	๗๐

บทที่ ๔ การอ่านและบันทึกโน้ต (Notation) และการขับร้อง.....	๗๑
๑. จังหวะ (Rhythm).....	๗๒
๒. โน้ตประจุ (Dotted Note).....	๗๖
๓. เครื่องหมายเส้นกันห้อง เส้นจบ และเครื่องหมายย่อหน้า.....	๗๘
๔. อัตราจังหวะ (Time Signature).....	๗๙
๕. เสียง (Pitch) และการบันทึกโน้ต.....	๘๑

๖. ครึ่งเสียงและเต็มเสียง (Semitone & Tone).....	๘๘
๗. บันไดเสียง (Scale).....	๙๒
๘. โหมด (Modes).....	๙๕
๙. กุญแจเสียง (Key Signature).....	๙๙
๑๐. ประโยคเพลง (Musical Phrases).....	๑๐๑
๑๑. รูปแบบดนตรี (Musical Forms).....	๑๐๒
๑๒. โน้ต ๒ แนว (๒ parts).....	๑๐๕
๑๓. การขับร้อง.....	๑๐๖
๑๔. กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning).....	๑๐๘
บทที่ ๕ วงดนตรีตะวันตก.....	๑๐๙
๑. วง Duet.....	๑๑๐
๒. วง Trio.....	๑๑๑
๓. วง Quartet.....	๑๑๒
๔. วง Quintet.....	๑๑๓
๕. วง Sextet.....	๑๑๕
๖. วง Septet.....	๑๑๖
๗. วง Octet.....	๑๑๗
๘. วง Chamber Orchestra.....	๑๑๘
๙. วงดนตรีซิมโฟนีออร์เคสตรา (Symphony Orchestra).....	๑๑๙
๑๐. วง Marching Band หรือ โยธวาทิต.....	๑๒๑
๑๑. วงคอมโบ (Combo Band).....	๑๒๒
๑๒. วงดนตรีแจ๊ส (Jazz Band).....	๑๒๔
๑๓. วง Concert Band.....	๑๒๖
๑๔. Chorus (คอรัส) หรือ Choir (ไคว'เออะ).....	๑๒๗
๑๕. การดูแลรักษาเครื่องดนตรีตะวันตก Western Instrument Care.....	๑๓๐
๑๖. กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning).....	๑๔๒

บทที่ ๖ การฟังดนตรีเพื่อสุนทรีภาพและเกณฑ์การประเมินคุณภาพงานดนตรี.....	๑๔๓
๑. องค์ประกอบในการฟังดนตรี.....	๑๔๔
๒. การประเมินคุณภาพงานดนตรี.....	๑๔๕
๓. การประเมินผลงานดนตรีไทยด้านคุณภาพและคุณค่าผลงานดนตรี.....	๑๔๖
๔. กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning).....	๑๔๗
บทที่ ๗ บทบาทและอิทธิพลของดนตรี.....	๑๔๘
๑. ดนตรีที่ใช้ในพิธีกรรม.....	๑๔๙
๒. ดนตรีที่ใช้เพื่อความบันเทิง.....	๑๕๕
๓. ดนตรีที่ใช้ในการเมือง.....	๑๕๗
๔. ดนตรีที่ใช้ในสถาบัน/หน่วยงานต่าง ๆ	๑๖๐
๕. ดนตรีที่ใช้ในการแพทย์.....	๑๖๒
๖. ดนตรีที่ใช้ในการแสดงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ.....	๑๖๔
๗. ดนตรีเพื่อการสร้างบรรยากาศ.....	๑๖๕
๘. ดนตรีที่ใช้ในชีวิตประจำวัน.....	๑๖๖
๙. กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning).....	๑๖๘
บรรณานุกรม.....	๑๗๐
คณะผู้จัดทำ.....	๑๗๒

สารบัญภาพ

ภาพที่ ๑	แสดงการเปรียบเทียบระดับเสียงดนตรีไทยและดนตรีตะวันตก.....	๒
ภาพที่ ๒	แสดงการใช้ระดับเสียงในรูปแบบทำนองลักษณะต่าง ๆ	๓
ภาพที่ ๓	แสดงแผนภาพสรุปเรื่องจังหวะในดนตรีไทย.....	๖
ภาพที่ ๔	แสดงระดับความเข้มข้นของทำนองแต่ละลักษณะ.....	๗
ภาพที่ ๕	แสดงความเข้มข้นของทำนองในลักษณะต่าง ๆ ผ่านโน้ต.....	๘
ภาพที่ ๖	แผนภาพสรุปเรื่องทำนองในดนตรีไทย.....	๑๐
ภาพที่ ๗	QR Code แสดงตัวอย่างวงปีพาทย์ชาตรี.....	๑๐
ภาพที่ ๘	วงปีพาทย์พิธีเครื่องคู่.....	๑๑
ภาพที่ ๙	QR Code แสดงตัวอย่างการบรรเลงด้วยวงปีพาทย์พิธีเครื่องคู่.....	๑๑
ภาพที่ ๑๐	วงปีพาทย์เสภาเครื่องคู่.....	๑๒
ภาพที่ ๑๑	วงปีพาทย์ไม้แข็งเครื่องคู่.....	๑๓
ภาพที่ ๑๒	QR Code แสดงตัวอย่างการบรรเลงด้วยวงปีพาทย์ไม้แข็งเครื่องคู่.....	๑๓
ภาพที่ ๑๓	QR Code แสดงตัวอย่างการบรรเลงด้วยวงปีพาทย์นางหงส์.....	๑๓
ภาพที่ ๑๔	QR Code แสดงตัวอย่างการบรรเลงด้วยวงปีพาทย์มอญ.....	๑๔
ภาพที่ ๑๕	วงปีพาทย์ดึกดำบรรพ์.....	๑๔
ภาพที่ ๑๖	QR Code แสดงตัวอย่างการบรรเลงด้วยวงปีพาทย์ไม้นวม.....	๑๕
ภาพที่ ๑๗	QR Code แสดงตัวอย่างการบรรเลงด้วยวงปีพาทย์ดึกดำบรรพ์.....	๑๕
ภาพที่ ๑๘	แผนภาพสรุปเรื่องวงปีพาทย์.....	๑๖
ภาพที่ ๑๙	วงเครื่องสายไทยเครื่องเดียว.....	๑๗
ภาพที่ ๒๐	วงเครื่องสายไทยเครื่องคู่.....	๑๗
ภาพที่ ๒๑	QR Code แสดงตัวอย่างการบรรเลงด้วยวงเครื่องสายไทย.....	๑๘
ภาพที่ ๒๒	QR Code แสดงตัวอย่างการบรรเลงด้วยวงเครื่องสายผสม.....	๑๘
ภาพที่ ๒๓	QR Code แสดงตัวอย่างการบรรเลงด้วยวงเครื่องสายปี่ชวา.....	๑๘
ภาพที่ ๒๔	แผนภูมิสรุปเรื่องวงเครื่องสาย.....	๑๙
ภาพที่ ๒๕	วงมโหรีเครื่องเดียว/เครื่องเล็ก/วงเล็ก.....	๒๐
ภาพที่ ๒๖	QR Code แสดงตัวอย่างการบรรเลงด้วยวงมโหรี.....	๒๐
ภาพที่ ๒๗	วงมโหรีเครื่องคู่.....	๒๑
ภาพที่ ๒๘	แผนภาพสรุปเรื่องวงมโหรี.....	๒๑

ภาพที่ ๒๙	วงปีพาทย์ไม้นวมผสมเครื่องสายเครื่องคู่.....	๒๓
ภาพที่ ๓๐	วงปีพาทย์ไม้นวมผสมเครื่องสายเครื่องใหญ่.....	๒๓
ภาพที่ ๓๑	วงสะล้อ ซอ ซึง.....	๒๔
ภาพที่ ๓๒	QR Code แสดงตัวอย่างการบรรเลงด้วยวงสะล้อ ซอ ซึง.....	๒๕
ภาพที่ ๓๓	วงปี่จุม.....	๒๖
ภาพที่ ๓๔	QR Code แสดงตัวอย่างการบรรเลงด้วยวงปี่จุม.....	๒๖
ภาพที่ ๓๕	วงปีพาทย์ล้านนา.....	๒๗
ภาพที่ ๓๖	QR Code แสดงตัวอย่างการบรรเลงวงปีพาทย์ล้านนา.....	๒๘
ภาพที่ ๓๗	วงโปงลาง.....	๒๘
ภาพที่ ๓๘	QR Code แสดงตัวอย่างการบรรเลงวงโปงลาง.....	๓๐
ภาพที่ ๓๙	วงกันตรึม.....	๓๐
ภาพที่ ๔๐	QR Code แสดงตัวอย่างการบรรเลงด้วยวงกันตรึม.....	๓๒
ภาพที่ ๔๑	QR Code แสดงตัวอย่างการบรรเลงด้วยวงตุ่มโมง.....	๓๓
ภาพที่ ๔๒	วงรองเง็ง.....	๓๔
ภาพที่ ๔๓	QR Code แสดงตัวอย่างการบรรเลงด้วยวงรองเง็ง.....	๓๕
ภาพที่ ๔๔	วงกาหลอ.....	๓๖
ภาพที่ ๔๕	QR Code แสดงตัวอย่างการบรรเลงด้วยวงกาหลอ.....	๓๗
ภาพที่ ๔๖	แสดงระดับเสียงของโน้ตเพลงไทย.....	๔๐
ภาพที่ ๔๗	การนั่งในการขับร้องเพลงไทย.....	๕๑
ภาพที่ ๔๘	ทำนองในการตีระนาดเอก	๕๒
ภาพที่ ๔๙	ทำนองในการตีระนาดเอก ด้านข้าง.....	๕๒
ภาพที่ ๕๐	แสดงการจับไม้แบบปากกา.....	๕๓
ภาพที่ ๕๑	แสดงการจับไม้แบบปากไก่.....	๕๔
ภาพที่ ๕๒	แสดงการจับไม้แบบปากนกแก้ว.....	๕๔
ภาพที่ ๕๓	ทำนองตีฆ้องวงใหญ่ (ด้านหน้า).....	๕๕
ภาพที่ ๕๔	ทำนองตีฆ้องวงใหญ่ (ด้านข้าง).....	๕๕
ภาพที่ ๕๕	แสดงทำนองในการตีฉิ่ง.....	๕๖
ภาพที่ ๕๖	ทำนองในการบรรเลงกลองแขกตัวผู้.....	๕๗

ภาพที่ ๕๗	ทำนองในการบรรเลงกลองแขกตัวเมีย.....	๕๘
ภาพที่ ๕๘	ทำนองในการเป่าขลุ่ย (ด้านหน้า).....	๕๙
ภาพที่ ๕๙	ทำนองในการเป่าขลุ่ย (ด้านข้าง).....	๕๙
ภาพที่ ๖๐	ทำนองในการตีตะโพน.....	๖๐
ภาพที่ ๖๑	ทำนองในการสีซอดัง.....	๖๒
ภาพที่ ๖๒	การจับคันทักซอดัง.....	๖๒
ภาพที่ ๖๓	การจับคันทักซอดัง ๒.....	๖๒
ภาพที่ ๖๔	การวางนิ้วซอดัง.....	๖๓
ภาพที่ ๖๕	ทำนองในการสีซอฮู้.....	๖๔
ภาพที่ ๖๖	แสดงลักษณะตัวโน้ตและชื่อเรียกแบบต่าง ๆ	๗๒
ภาพที่ ๖๗	แสดงลักษณะตัวหยุดและชื่อเรียกแบบต่าง ๆ	๗๓
ภาพที่ ๖๘	แสดงความยาวเสียงของตัวโน้ตและตัวหยุด.....	๗๔
ภาพที่ ๖๙	แสดงการแบ่งตัวโน้ต.....	๗๕
ภาพที่ ๗๐	แสดงการแบ่งตัวหยุด.....	๗๕
ภาพที่ ๗๑	แสดงโน้ตและตัวหยุดที่ประจุ.....	๗๖
ภาพที่ ๗๒	วง Duet Band.....	๑๑๐
ภาพที่ ๗๓	วง Trio Band.....	๑๑๑
ภาพที่ ๗๔	วง Quartet.....	๑๑๒
ภาพที่ ๗๕	วง Quintet.....	๑๑๓
ภาพที่ ๗๔	วง Sextet.....	๑๑๕
ภาพที่ ๗๗	วง Septet.....	๑๑๖
ภาพที่ ๗๘	วง Octet.....	๑๑๗
ภาพที่ ๗๙	วง Chamber Orchestra.....	๑๑๘
ภาพที่ ๘๐	วงซิมโฟนีออร์เคสตรา (Symphony Orchestra).....	๑๑๙
ภาพที่ ๘๑	วง Marching Band หรือ โยธาวาทิต.....	๑๒๑
ภาพที่ ๘๒	วงคอมโบ (Combo Band).....	๑๒๒
ภาพที่ ๘๓	วงดนตรีแจ๊ส (Jazz Band).....	๑๒๔
ภาพที่ ๘๔	วง Concert Band.....	๑๒๖
ภาพที่ ๘๕	วงขับร้องประสานเสียงทางศาสนา.....	๑๒๗

ภาพที่ ๘๖	วงขับร้องประสานเสียงทั่วไป.....	๑๒๘
ภาพที่ ๘๗	พิคโคโล (Piccolo)/ฟลูต (Flute).....	๑๓๐
ภาพที่ ๘๘	คลาริเน็ต (Clarinet).....	๑๓๒
ภาพที่ ๘๙	แซ็กโซโฟน (Saxophone).....	๑๓๓
ภาพที่ ๙๐	ทรัมเป็ต (Trumpet).....	๑๓๓
ภาพที่ ๙๑	ทรอมโบน (Trombone).....	๑๓๔
ภาพที่ ๙๒	ไวโอลิน (Violin)/วิโอลา (Viola).....	๑๓๕
ภาพที่ ๙๓	เซลโล (Cello)/ดับเบิล เบส (Double Bass).....	๑๓๖
ภาพที่ ๙๔	กีตาร์ (Guitar).....	๑๓๗
ภาพที่ ๙๕	ฮาร์ป (Harp).....	๑๓๘
ภาพที่ ๙๖	กลอง (Drums).....	๑๓๙
ภาพที่ ๙๗	เปียโน (Piano).....	๑๔๐
ภาพที่ ๙๘	การขับร้อง (Voice).....	๑๔๑
ภาพที่ ๙๙	พิธีไหว้ครูดนตรีไทย.....	๑๔๙
ภาพที่ ๑๐๐	วงปี่พาทย์พิธี.....	๑๕๒
ภาพที่ ๑๐๒	วงปี่พาทย์นางหงส์.....	๑๕๒
ภาพที่ ๑๐๒	ดนตรีในงานคอนเสิร์ต.....	๑๕๕
ภาพที่ ๑๐๓	ภาพการแสดงโขน.....	๑๕๖
ภาพที่ ๑๐๔	การแสดงละครพื้นทาง.....	๑๕๖
ภาพที่ ๑๐๕	เพลงชาติสยาม.....	๑๕๗
ภาพที่ ๑๐๖	เพลงปลุกใจ.....	๑๕๘
ภาพที่ ๑๐๗	ดนตรีที่ใช้ในการเมือง.....	๑๕๘
ภาพที่ ๑๐๘	การใช้ดนตรีเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคม.....	๑๕๙
ภาพที่ ๑๐๙	ดนตรีบนสายการบิน.....	๑๖๐
ภาพที่ ๑๑๐	ดนตรีในโรงพยาบาล.....	๑๖๑
ภาพที่ ๑๑๑	ดนตรีบำบัด.....	๑๖๒
ภาพที่ ๑๑๒	ดนตรีในร้านอาหาร.....	๑๖๕
ภาพที่ ๑๑๓	ดนตรีในงานเลี้ยง.....	๑๖๖
ภาพที่ ๑๑๔	ดนตรีในงานศพ.....	๑๖๗

บทที่

องค์ประกอบดนตรีไทย

บทที่ ๑ องค์ประกอบดนตรีไทย

๑. เสียงในดนตรีไทย

เสียงของดนตรีไทยนั้น มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่มีความแตกต่างกับดนตรีของชาติอื่น ๆ แม้ว่าจะมีส่วนที่คล้ายกันบ้าง แต่หากศึกษาโดยถ่องแท้จะพบว่า เสียงของดนตรีไทยมีอัตลักษณ์ที่ชัดเจนยิ่ง

ดนตรีไทยมีระดับเสียง (Pitch) ๗ ระดับเสียง โดยแต่ละระดับเสียง มีความห่างเท่า ๆ กัน โดยเฉลี่ย ซึ่งแตกต่างกับดนตรีตะวันตกตรงที่ดนตรีตะวันตกนั้น มีระดับเสียงที่ห่างเท่า ๆ กัน ๑๒ ระดับเสียง

ระดับเสียงดนตรีไทย

โด	เร	มี	ฟา	ซอล	ลา	ที
----	----	----	----	-----	----	----

ระดับเสียงดนตรีตะวันตก

C	C#	D	D#	E	F	F#	G	G#	A	A#	B
---	----	---	----	---	---	----	---	----	---	----	---

ภาพที่ ๑ แสดงการเปรียบเทียบระดับเสียงดนตรีไทยและดนตรีตะวันตก

ระบบเสียงดนตรีที่พบและนิยมใช้ในโลกรวมถึงประเทศไทย มีอยู่ด้วยกัน ๓ ระบบเสียง ได้แก่ ระบบ ๕ เสียง (Pentatonic) ระบบ ๗ เสียง (Diatonic) และระบบ ๑๒ เสียง (Chromatic) แต่ระบบเสียงในดนตรีไทยนั้น แม้ว่าจะมีระดับเสียง ๗ ระดับเสียง แต่มักพบว่า มีการใช้เสียงหลักโดยชัดเจนที่ ๕ เสียงเท่านั้น อีก ๒ เสียงมักถูกใช้เป็นเสียงผ่านพบได้ผ่านรูปแบบการแปรทำนองจากทำนองหลัก ซึ่งผู้เรียนจะได้เรียนรู้ในลำดับถัดไป

ระบบเสียงของไทยไม่ใช่ทั้งระบบ Pentatonic และ Diatonic อย่างแท้จริง แต่ปรากฏคุณสมบัติบางส่วนของทั้ง ๒ ระบบดังกล่าวอยู่ร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะเห็นได้จากตัวอย่างทำนองที่ปรากฏ ๕ เสียงในทำนองหลัก แต่เมื่อแปรทำนองสำหรับเครื่องดำเนินทำนองอื่น ๆ แล้วจะเห็นได้ชัดว่ามีการใช้เสียงที่ ๔ และ ๗ กล่าวคือใช้ครบทั้ง ๗ เสียง

พิชิต ชัยเสรี (๒๕๕๙) ได้นำเสนอการใช้คำว่า **กลุ่มเสียงปัญจมูล (Penta Centric)** คำว่า Centric หมายถึง ศูนย์กลาง สื่อให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า ระบบเสียงของไทยมีการใช้ ๕ เสียงหลักเป็นศูนย์กลางของทางเสียงโดยจะปรากฏในทำนองหลักชัดเจนที่สุด แต่ในการปฏิบัติจริงเมื่อแปรทางจะปรากฏการใช้เสียงที่ ๔ และ ๗ ตามธรรมชาติของดนตรีไทยด้วย

ทำนองสารัตถะ

--- รี่	--- ซ	--- ล	--- ท	--- รี่	--- ท	--- ล	--- ซ
---------	-------	-------	-------	---------	-------	-------	-------

ทำนองหลัก

- รี่ - ท	- ล - ซ	- ร - ซ	- ล - ท	- รี่ - มี	- รี่ - ท	- รี่ - ท	- ล - ซ
-----------	---------	---------	---------	------------	-----------	-----------	---------

ทำนองบ้อง

- รี่ - ท	- ล - ซ	ซ ซ - ล	ล ล - ท	- รี่ - มี	- รี่ - ท	ท ท - ล	ล ล - ซ
-----------	---------	---------	---------	------------	-----------	---------	---------

ทำนองแต่ละเครื่อง

รี่ มี ร ท	รี่ ท ล ซ	ร มี ฟ ซ	ฟ ซ ล ท	ล ท รี่ มี	ท รี่ ล ท	ซ ล มี ฟ	ซ ท ล ซ
------------	-----------	----------	---------	------------	-----------	----------	---------

ภาพที่ ๒ แสดงการใช้ระดับเสียงในรูปแบบทำนองลักษณะต่าง ๆ

๒. จังหวะในดนตรีไทย

จังหวะในดนตรีไทย ประกอบไปด้วย ๓ ลักษณะจังหวะ ดังนี้

๒.๑ จังหวะทั่วไป

ส่วนย่อยของบทเพลงซึ่งดำเนินไปอย่างต่อเนื่องด้วยระยะที่สม่ำเสมอ สัดส่วนของจังหวะทั่วไปหรือจังหวะสามัญจะปรากฏในความรู้สึกพื้นฐานทางดนตรี (Music Sense) และความเป็นนักดนตรี (Musicianship) ด้วยความคงเส้นคงวาในการเข้าใจจังหวะ นอกจากนี้ยังสามารถแบ่งออกได้เป็นจังหวะเชิงปริมาณในจังหวะฉิ่งและจังหวะเชิงคุณภาพในจังหวะหน้าทับ

๒.๒ จังหวะฉิ่ง

รูปแบบจังหวะที่บ่งบอกถึง จังหวะเบา และจังหวะหนัก นอกจากนี้ ยังมีความเกี่ยวข้องกับอัตราจังหวะและแนวจังหวะ ซึ่งเชื่อมโยงโดยตรงกับความสั้นยาวของทำนองเพลงและความช้า-เร็วของการบรรเลงด้วย จังหวะฉิ่งนี้ ใช้ฉิ่งเป็นเครื่องดนตรีหลักในการบรรเลงเพื่อกำหนดอัตราจังหวะและความเร็วจังหวะ สามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภทย่อย ได้แก่

๑) จังหวะฉิ่งพื้นฐาน คือจังหวะฉิ่งที่มีระยะห่างระหว่างเสียง “ฉิ่ง” ที่เป็นจังหวะเบา และเสียง “ฉับ” ที่เป็นจังหวะหนัก มีระยะห่างเท่ากัน มีอัตราลดหลั่นความสั้นยาวของระยะตามรูปแบบที่กำหนด ได้แก่

จังหวะฉิ่งสามชั้น

----	--- ฉิ่ง	----	--- ฉับ	----	--- ฉิ่ง	----	--- ฉับ
------	----------	------	---------	------	----------	------	---------

จังหวะฉิ่งสองชั้น

--- ฉิ่ง	--- ฉับ	--- ฉิ่ง	--- ฉับ
----------	---------	----------	---------

จังหวะฉิ่งชั้นเดียว

- ฉิ่ง - ฉับ	- ฉิ่ง - ฉับ
--------------	--------------

จังหวะฉิ่งพิเศษ ได้แก่ จังหวะฉิ่งที่มีการกำหนดวิธีการบรรเลงที่นอกเหนือไปจากจังหวะฉิ่งพื้นฐาน เช่น จังหวะฉิ่งตัด จังหวะฉิ่งตามรูปแบบทำนองต่าง ๆ และสำเนียงภาษา

จังหวะฉิ่งสำเนียงจีน

----	--- ฉิ่ง	--- ฉิ่ง	--- ฉับ
------	----------	----------	---------

จังหวะฉิ่งสำเนียงฝรั่ง

----	--- ฉิ่ง	--- ฉิ่ง	--- ฉิ่ง
------	----------	----------	----------

จังหวะฉิ่งตัด

----	--- ฉิ่ง	----	--- ฉับ	----	--- ฉิ่ง	--- ฉับ
------	----------	------	---------	------	----------	---------

๒.๓ จังหวะหน้าทับ

จังหวะหน้าทับ คือ รูปแบบของการบรรเลงเครื่องหนัง และถือหน้าทับเป็นเกณฑ์นับจังหวะ แบ่งออกเป็น ๓ ประเภทได้แก่

๑) จังหวะหน้าทับพื้นฐาน

๑.๑) จังหวะหน้าทับสองไม้

อัตราจังหวะสามชั้น

- ท้ม - ตึง	- โจ๊ะ - จ๊ะ	- โจ๊ะ - จ๊ะ	- โจ๊ะ - จ๊ะ	- ตึง - ตึง	- ท้ม ตึง ท้ม	- ตึง - ตึง	- ท้ม ตึง ท้ม
-------------	--------------	--------------	--------------	-------------	---------------	-------------	---------------

อัตราจังหวะสองชั้น

ตึง - โจ๊ะ จ๊ะ	ตึง ตึง - ตึง	- - โจ๊ะ จ๊ะ	ตึง ตึง - ท้ม
----------------	---------------	--------------	---------------

อัตราจังหวะชั้นเดียว

ตึง - โจ๊ะ จ๊ะ	ตึง ตึง - ท้ม
----------------	---------------

๑.๒) จังหวะหน้าทับปรบไก่อ

อัตราจังหวะสามชั้น

- ท้ม - ตึง	- โจ๊ะ - จ๊ะ	- โจ๊ะ - จ๊ะ	- โจ๊ะ - จ๊ะ	----	- โจ๊ะ - จ๊ะ	- โจ๊ะ - จ๊ะ	- โจ๊ะ - จ๊ะ
- ตึง - ตึง	- ท้ม ตึง ท้ม	ตึง ท้ม - ตึง	- โจ๊ะ - จ๊ะ	- ตึง - ท้ม	- ตึง - ตึง	- ท้ม - ตึง	- ตึง - ท้ม

อัตราจังหวะสองชั้น

- ท้ม - ตึง	- โจ๊ะ - จ๊ะ	- โจ๊ะ - จ๊ะ	- โจ๊ะ - จ๊ะ	- ตึง - ท้ม	- ตึง - ตึง	- ท้ม - ตึง	- ตึง - ท้ม
-------------	--------------	--------------	--------------	-------------	-------------	-------------	-------------

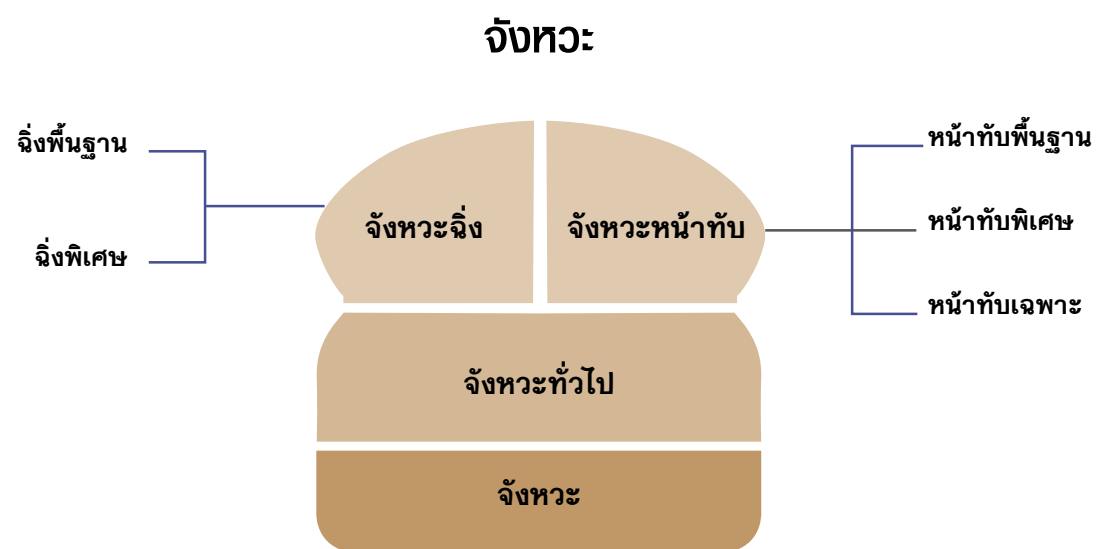
อัตราจังหวะชั้นเดียว

- - ตึง ท้ม	- ตึง - -	ตึง ท้ม - ตึง	- ท้ม ตึง ท้ม
-------------	-----------	---------------	---------------

๒) จังหวะหน้าทับพิเศษ คือ รูปแบบหน้าทับที่ประยุกต์จากหน้าทับพื้นฐานให้เข้ากับสำเนียงหรือลักษณะเฉพาะของเพลงต่าง ๆ เช่น หน้าทับสตายงค์ หน้าทับแขก หน้าทับเขมร หน้าทับสมิงทอง หน้าทับพระทอง เป็นต้น

๓) จังหวะหน้าทับเฉพาะ คือ รูปแบบหน้าทับที่ถูกออกแบบให้เหมาะกับทำนองเพลงนั้น ๆ โดยเฉพาะ เช่น หน้าทับสาธูการ หน้าทับไฟชุม หน้าทับสระหม่า เป็นต้น หน้าทับเฉพาะของชนบทโหรี เช่น หน้าทับขิ่นม้า หน้าทับสระบุหรง หน้าทับเบ้าหลุด เป็นต้น

สรุปได้ว่าจังหวะในดนตรีไทยประกอบไปด้วย ๓ ประเภท ได้แก่ จังหวะสามัญ จังหวะฉิ่ง และจังหวะหน้าทับ โดยจังหวะสามัญเป็นพื้นฐานของทั้งจังหวะฉิ่งและจังหวะหน้าทับที่จะนำไปสู่การประยุกต์เป็นจังหวะฉิ่งและหน้าทับพิเศษ รวมไปถึงจังหวะหน้าทับเฉพาะ

ภาพที่ ๓ แสดงแผนภาพสรุปเรื่องจังหวะในดนตรีไทย

๓. ทำนองในดนตรีไทย

ทำนอง หมายถึง กลุ่มเสียงสูงต่ำที่จัดให้ดำเนินไปอย่างเป็นระเบียบ มีจังหวะสั้นยาว เช่น ทำนองสวด ทำนองเพลง ทำนองเทศน์ (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๔)

ทำนองดนตรีไทยตามลักษณะความเข้มข้นของกระสวนทำนอง แบ่งได้ ๔ ระดับ ดังนี้

ระดับที่ ๑ กระสวนทำนองสารัตถะ

หมายถึง ทำนองท่าง ๑ ที่เป็นลูกตกสำคัญของทำนองเพลงมักปรากฏเฉพาะในจังหวะตก

ระดับที่ ๒ กระสวนทำนองหลัก

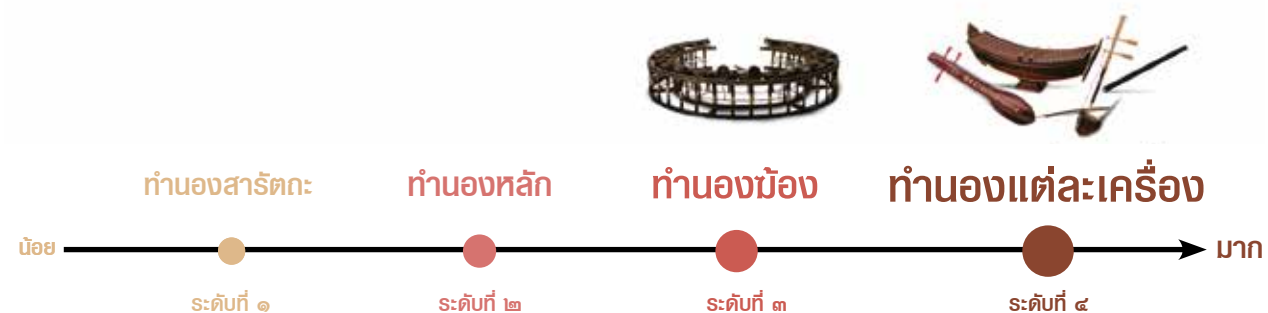
หมายถึง ทำนองที่เป็นหัวใจสำคัญของเพลงและเพิ่มระดับความเข้มข้นขึ้นจากทำนองสารัตถะ

ระดับที่ ๓ ทำนองซ้อง (ทางซ้อง/มือซ้อง)

หมายถึง ทำนองสำหรับซ้องวงใหญ่ที่มีความเข้มข้นมากขึ้นและมีความใกล้เคียงกับทำนองหลักมากที่สุด

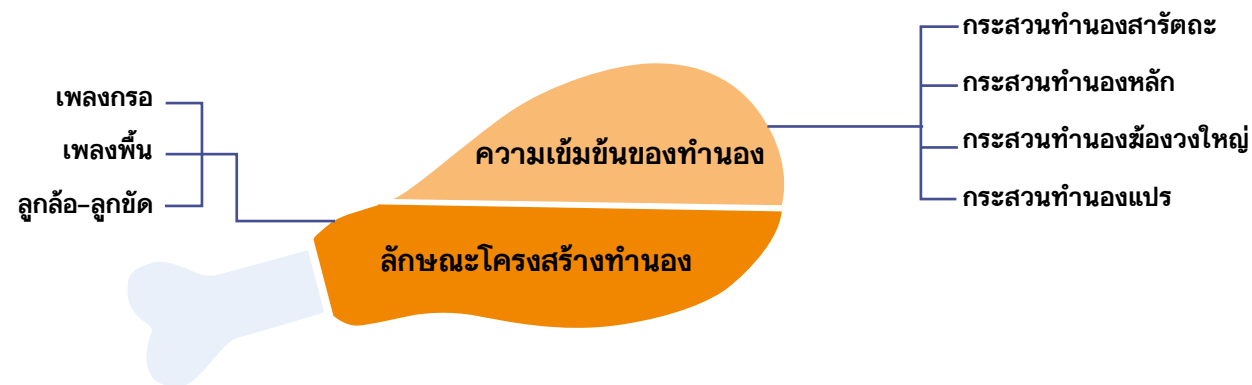
ระดับที่ ๔ ทำนองแปร (การแปรทำนองเป็นทางเครื่องดนตรีต่าง ๆ)

หมายถึง การแปรทำนองซ้องหรือทำนองหลักให้เหมาะสมกับระเบียบวิธีการบรรเลงของเครื่องดนตรีชนิดต่าง ๆ โดยจะมีความเข้มข้นมากขึ้นกว่าทำนองซ้องและทำนองหลัก

ภาพที่ ๔ แสดงระดับความเข้มข้นของทำนองแต่ละลักษณะ

ทำนอง

ภาพที่ ๖ แผนภาพสรุปเรื่องทำนองในดนตรีไทย

๔. วงดนตรีไทย

วงดนตรีของไทยมีมาตั้งแต่สมัยโบราณ ได้รับการปรับปรุงและพัฒนาโดยคีตกวีด้านดนตรีไทยหลายท่าน จนเกิดเป็นวงดนตรีไทยชนิดต่าง ๆ ในปัจจุบันหลักการประสมวงดนตรีไทยประกอบไปด้วยเครื่องดนตรี ๒ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเครื่องดำเนินทำนอง เช่น ซอ จะเข้ ขลุ่ย ระนาดเอก ฆ้องวงใหญ่ เป็นต้น และกลุ่มเครื่องประกอบจังหวะ ได้แก่ ฉิ่ง กลอง และกรับ เป็นต้น

เพื่อให้ง่ายต่อการเรียนรู้จึงขอนำเสนอคำสำคัญ ๓ คำในการเรียนรู้เรื่องวงดนตรีไทย โดยเรียงลำดับจากใหญ่ไปย่อย ได้แก่ ๑) ประเภท ๒) ชนิด และ ๓) ขนาด วงดนตรีไทยสามารถแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ วงปี่พาทย์ วงเครื่องสาย และวงมโหรี โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) **วงปี่พาทย์** ประกอบไปด้วยเครื่องตีและเครื่องเป่าเป็นหลัก วงปี่พาทย์โดยส่วนใหญ่ใช้บรรเลงในงานพระราชพิธี งานพิธี และประโคมในงานพิธีกรรมทั่วไป แบ่งออกเป็น ๓ ชนิด ได้แก่ ๑) วงปี่พาทย์ชาตรี ๒) วงปี่พาทย์ไม้แข็ง และ ๓) วงปี่พาทย์ไม้นวม มีรายละเอียด ดังนี้

๑.๑) **วงปี่พาทย์ชาตรี** (วงปี่พาทย์อย่างเบา) เป็นวงดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงโนราห์ชาตรีของภาคใต้ ประกอบไปด้วย ปี่ (อย่างปี่นอก) ทับ ๒ ใบ กลองชาตรี และฆ้องคู่

ภาพที่ ๗ QR Code แสดงตัวอย่างวงปี่พาทย์ชาตรี

๑.๒) **วงปี่พาทย์ไม้แข็ง** (วงปี่พาทย์อย่างหนัก) แบ่งได้ ๓ ชนิดย่อยตามลักษณะการใช้งาน ได้แก่

๑.๒.๑) **วงปี่พาทย์พิธี** ใช้บรรเลงประกอบพิธีกรรมมงคล เช่น งานทำบุญ งานเทศน์มหาชาติ งานไหว้ครูดนตรีไทย เป็นต้น มักจัดได้ ๓ ขนาด ได้แก่ เครื่องห้า เครื่องคู่ และเครื่องใหญ่

วงปี่พาทย์พิธีเครื่องห้า ประกอบไปด้วย ปี่ใน ระนาดเอก ฆ้องวงใหญ่ ตะโพน กลองทัด ๒ ใบ ฉิ่ง **วงปี่พาทย์พิธีเครื่องคู่** ประกอบไปด้วย ปี่ใน ปี่นอก (ปัจจุบันไม่นิยมใช้) ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ฆ้องวงใหญ่ ฆ้องวงเล็ก ตะโพน กลองทัด ๒ ใบ ฉิ่ง และฉาบเล็ก

ภาพที่ ๘ วงปี่พาทย์พิธีเครื่องคู่

หมายเหตุ. จาก ภาพวงดนตรีไทย, โดย สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๖

ภาพที่ ๙ QR Code แสดงตัวอย่างการบรรเลงด้วยวงปี่พาทย์พิธีเครื่องคู่

วงปี่พาทย์พิธีเครื่องใหญ่ ประกอบไปด้วย ปี่ใน ปี่นอก (ปัจจุบันไม่นิยมใช้) ระนาดเอก ระนาดเอกเหล็ก ระนาดทุ้ม ระนาดทุ้มเหล็ก ฆ้องวงใหญ่ ฆ้องวงเล็ก ตะโพน กลองทัด ๒ ใบ ฉิ่ง ฉาบเล็ก ฉาบใหญ่ กรับ และหม่ง

๑.๒.๒) วงปี่พาทย์เสภา ใช้บรรเลงและขับร้องประกอบการเล่นเสภา เพื่อความบันเทิง มักจัดได้ ๒ ขนาด ได้แก่ เครื่องคู่ และเครื่องใหญ่

วงปี่พาทย์เสภาเครื่องคู่ ประกอบไปด้วย ปี่ใน ปี่นอก (ปัจจุบันไม่นิยมใช้) ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ซ้องวงใหญ่ ซ้องวงเล็ก กลองสองหน้า ฉิ่ง ฉาบเล็ก กรับ

ภาพที่ ๑๐ วงปี่พาทย์เสภาเครื่องคู่

หมายเหตุ. จาก ภาพวงดนตรีไทย, โดย สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๖.

วงปี่พาทย์เสภาเครื่องใหญ่ ประกอบไปด้วย ปี่ใน ปี่นอก (ปัจจุบันไม่นิยมใช้) ระนาดเอก ระนาดเอกเหล็ก ระนาดทุ้ม ระนาดทุ้มเหล็ก ซ้องวงใหญ่ ซ้องวงเล็ก กลองสองหน้า ฉิ่ง ฉาบเล็ก โหม่ง กรับ ฉาบใหญ่

นอกจากนี้ ในปัจจุบันเกิดวงปี่พาทย์ได้รับอิทธิพลจากวงปี่พาทย์เสภาแต่มีการปรับเปลี่ยน จากกลองสองหน้าไปใช้กลองแขกแทน เพื่อเพิ่มสีสันและอรรถรสในการบรรเลง ทั้งนี้ยังไม่มี การกำหนดชื่อชนิดวงอย่างเป็นทางการ แต่นิยมเรียกว่า วงปี่พาทย์ไม้แข็ง

ภาพที่ ๑๑ วงปี่พาทย์ไม้แข็งเครื่องคู่

หมายเหตุ. จาก ภาพวงดนตรีไทย, โดย สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๖.

ภาพที่ ๑๒ QR Code แสดงตัวอย่างการบรรเลงด้วยวงปี่พาทย์ไม้แข็งเครื่องคู่

๑.๒.๓) วงปี่พาทย์นางหงส์ ใช้บรรเลงในงานอวมงคล มักจัดได้ ๓ ขนาด เช่นเดียวกับวงปี่พาทย์พิธี ได้แก่ เครื่องห้า เครื่องคู่ และเครื่องใหญ่

วงปี่พาทย์นางหงส์เครื่องห้า ประกอบไปด้วย ปี่ชวา ระนาดเอก ซ้องวงใหญ่ กลองมลายู ฉิ่ง วงปี่พาทย์นางหงส์เครื่องคู่ ประกอบไปด้วย ปี่ชวา ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ซ้องวงใหญ่ ซ้องวงเล็ก กลองมลายู ฉิ่ง

วงปี่พาทย์นางหงส์เครื่องใหญ่ ประกอบไปด้วย ปี่ชวา ระนาดเอก ระนาดเอกเหล็ก ระนาดทุ้ม ระนาดทุ้มเหล็ก ซ้องวงใหญ่ ซ้องวงเล็ก กลองมลายู ฉิ่ง กรับ โหม่ง

ภาพที่ ๑๓ QR Code แสดงตัวอย่างการบรรเลงด้วยวงปี่พาทย์นางหงส์

๑.๒.๔) วงปี่พาทย์มอญ ในปัจจุบันนิยมใช้บรรเลงในงานอวมงคล และจัดได้ ๒ ขนาด ได้แก่ เครื่องคู่ และเครื่องใหญ่

วงปี่พาทย์มอญเครื่องคู่ ประกอบไปด้วย ปี่มอญ ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ข้องมอญวงใหญ่ ข้องมอญวงเล็ก ตะโพนมอญ เปิงมางคอก ฉิ่ง กรับ

วงปี่พาทย์มอญเครื่องใหญ่ ประกอบไปด้วย ปี่มอญ ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ระนาดเอกเหล็ก ระนาดทุ้มเหล็ก ข้องมอญวงใหญ่ ข้องมอญวงเล็ก ตะโพนมอญ เปิงมางคอก ฉิ่ง กรับ ฉาบเล็ก และฉาบใหญ่

ภาพที่ ๑๔ QR Code แสดงตัวอย่างการบรรเลงด้วยวงปี่พาทย์มอญ

๑.๓) วงปี่พาทย์มโหรี แบ่งได้ ๒ ชนิดย่อย ได้แก่ วงปี่พาทย์มโหรี (ละคร) และ วงปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์

ภาพที่ ๑๕ วงปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์

หมายเหตุ. จาก ภาพวงปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์, โดย วีระกิจ สุวรรณพิทักษ์, ๒๕๖๖.

๑.๓.๑) วงปี่พาทย์มโหรีเครื่องคู่ (ละคร) ใช้บรรเลงประกอบการแสดง เช่น ละครใน ละครนอก จัดได้ ๒ ขนาด

วงปี่พาทย์มโหรีเครื่องคู่ ประกอบไปด้วย ขลุ่ยเพียงออ ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ข้องวงใหญ่ ข้องวงเล็ก ซออู้ ตะโพน กลองทัด และกรับพวง

วงปี่พาทย์มโหรีเครื่องใหญ่ ประกอบไปด้วย ขลุ่ยเพียงออ ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ระนาดเอกเหล็ก ระนาดทุ้มเหล็ก ข้องวงใหญ่ ข้องวงเล็ก ซออู้ ตะโพน กลองทัด กรับพวง ฉาบเล็ก และโหม่ง

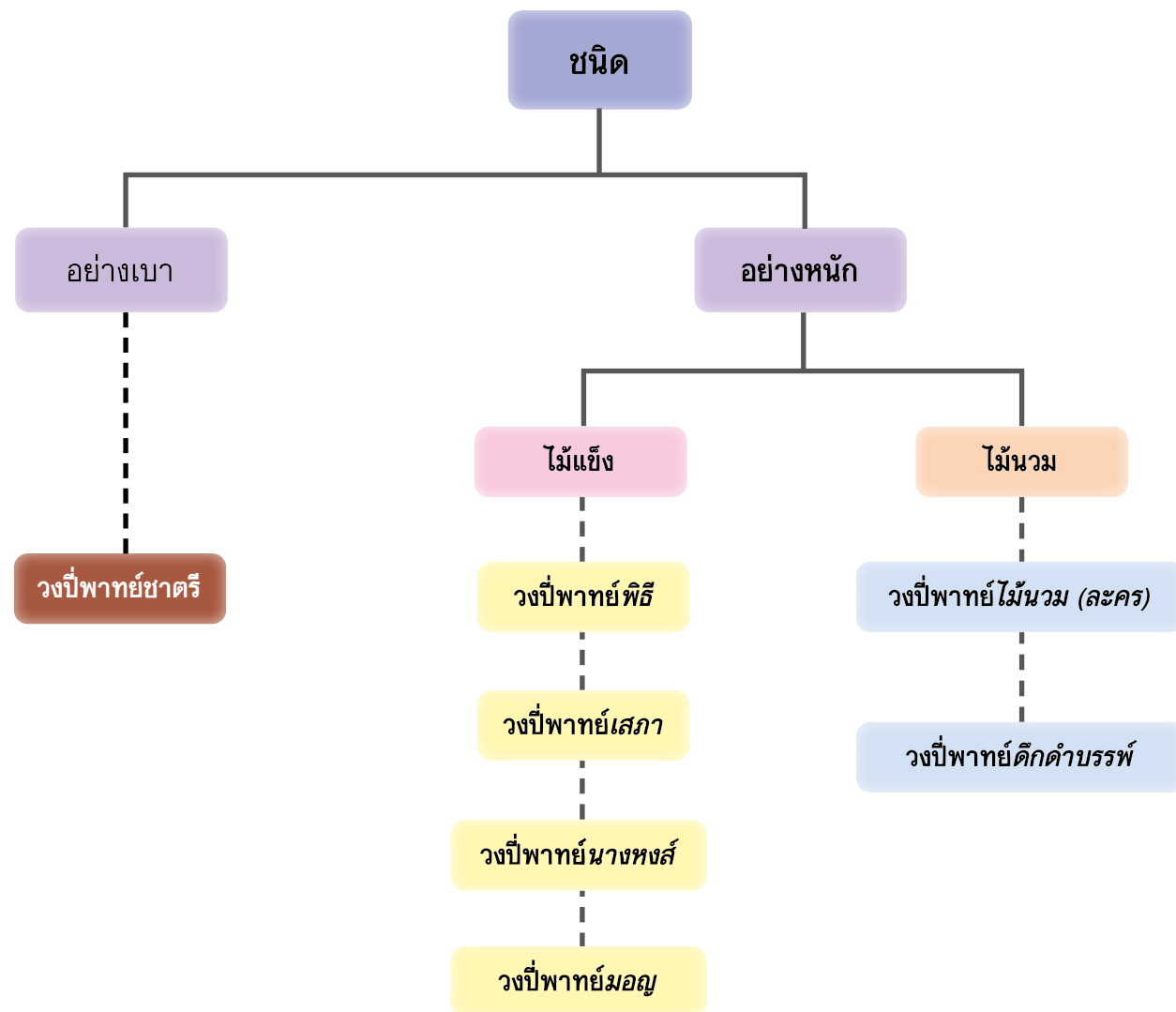
ภาพที่ ๑๖ QR Code แสดงตัวอย่างการบรรเลงด้วยวงปี่พาทย์มโหรี

๑.๓.๒) วงปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์ ใช้บรรเลงประกอบการแสดงละครดึกดำบรรพ์ ประกอบไปด้วย ขลุ่ยเพียงออ ขลุ่ยอู้ ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ระนาดทุ้มเหล็ก ข้องวงใหญ่ ข้องทุย ๗ ใบ ฉิ่ง กลองตะโพน ๒ ใบ กลองแขก (ใช้ตามแต่โอกาส) กรับพวง

ภาพที่ ๑๗ QR Code แสดงตัวอย่างการบรรเลงด้วยวงปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์

“วงปี่พาทย์”

ภาพที่ ๑๘ แผนภาพสรุปเรื่องวงปี่พาทย์

๒) วงเครื่องสาย

วงดนตรีของไทยที่ประกอบไปด้วยเครื่องสี เครื่องตี และเครื่องเป่า มักใช้ในการบรรเลงเพื่อความบันเทิง แบ่งได้ ๓ ชนิด ได้แก่ ๑) วงเครื่องสายไทย ๒) วงเครื่องสายปี่ชวา และ ๓) วงเครื่องสายผสม มีรายละเอียดดังนี้

๒.๑) วงเครื่องสายไทย จัดได้ ๒ ขนาด ได้แก่ เครื่องเดี่ยว และเครื่องคู่ วงเครื่องสายไทยเครื่องเดี่ยว/วงเล็ก/เครื่องเล็ก ประกอบไปด้วย ขลุ่ยเพียงออ ซอด้วง ซออู้ จะเข้ ฉิ่ง โทน รำมะนา

ภาพที่ ๑๙ วงเครื่องสายไทยเครื่องเดี่ยว

หมายเหตุ. จาก ภาพวงดนตรีไทย, โดย สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๖.

วงเครื่องสายไทยเครื่องคู่ ประกอบไปด้วย ขลุ่ยหลีบ ขลุ่ยเพียงออ ซอด้วง ๒ คัน ซออู้ ๒ คัน จะเข้ ๒ ตัว ฉิ่ง โทน รำมะนา กรับพวง ฉาบเล็ก โหม่ง

ภาพที่ ๒๐ วงเครื่องสายไทยเครื่องคู่

หมายเหตุ. จาก ภาพวงดนตรีไทย, โดย สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๖.

ภาพที่ ๒๑ QR Code แสดงตัวอย่างการบรรเลงด้วยวงเครื่องสายไทย

๒.๒) วงเครื่องสายผสม เกิดจากการนำเครื่องดนตรีต่างชาติ เช่น เปียโน ออแกน ทั้งนี้สมัยนิยมรวมถึงเครื่องดนตรีที่ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของวงเครื่องสายไทยเข้ามาบรรเลงด้วย เช่น ซอสามสาย ระนาดเอก จัดได้ ๒ ขนาด ได้แก่ เครื่องเดี่ยว และเครื่องคู่ การจัดวงแต่ละขนาดเป็นไปตามรูปแบบของวงเครื่องสายไทย

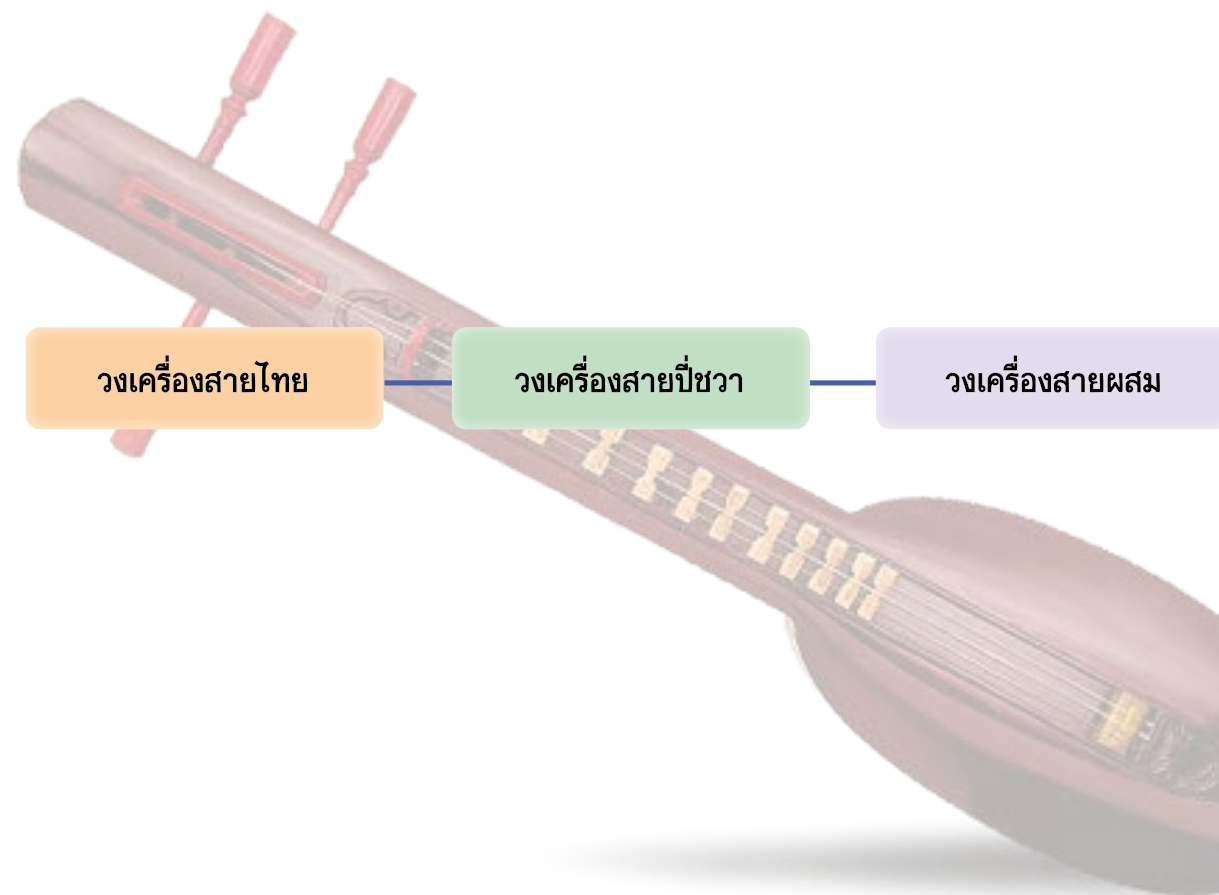
ภาพที่ ๒๒ QR Code แสดงตัวอย่างการบรรเลงด้วยวงเครื่องสายผสม

๒.๓) วงเครื่องสายปี่ชวา เกิดจากการประสมกันระหว่างวงเครื่องสายไทยและวงปี่ชวากลองแขก (วงกลองแขกเครื่องใหญ่) จัดได้ ๒ ขนาด ได้แก่ เครื่องเดี่ยว และเครื่องคู่
วงเครื่องสายปี่ชวาเครื่องเดี่ยว ประกอบไปด้วย ขลุ่ยหลีบ ปี่ชวา ซอด้วง ซออู้ จะเข้ ฉิ่ง กลองแขก
วงเครื่องสายปี่ชวาเครื่องคู่ ประกอบไปด้วย ขลุ่ยหลีบ ปี่ชวา ซอด้วง ๒ คั่น ซออู้ ๒ คั่น จะเข้ ๒ ตัว ฉิ่ง กลองแขก กรับ โหม่ง

ภาพที่ ๒๓ QR Code แสดงตัวอย่างการบรรเลงด้วยวงเครื่องสายปี่ชวา

“วงเครื่องสาย”

ภาพที่ ๒๔ แผนภูมิสรุปเรื่องวงเครื่องสาย

๓) วงมโหรี

วงดนตรีไทยที่ประกอบไปด้วยเครื่องดนตรีครบทุกประเภท ดี เป่า ดีด และสี ใช้บรรเลงเพื่อการขับกล่อม เครื่องปีพาทย์จะมีขนาดเล็กกว่าขนาดปกติ แบ่งเป็น วงมโหรีที่ใช้ในสมัยโบราณ และวงมโหรีที่ใช้ในปัจจุบัน

๓.๑) วงมโหรีที่ใช้ในสมัยโบราณ จัดได้ ๓ ขนาด ได้แก่ เครื่องสี่ เครื่องหก และเครื่องแปด มีรายละเอียดดังนี้

วงมโหรีเครื่องสี่ ประกอบไปด้วย ซอสามสาย กระຈັบปี ผู้ขับลำนำ (ถือกรับพวง) และโทน

วงมโหรีเครื่องหก ประกอบไปด้วย ซอสามสาย กระຈັบปี ผู้ขับลำนำ (ถือกรับพวง) ขลุ่ยเพียงออ โทน และรำมะนา

วงมโหรีเครื่องแปด ประกอบไปด้วย ซอสามสาย กระຈັบปี ผู้ขับลำนำ (ถือกรับพวง) ขลุ่ยเพียงออ ระนาดเอกมโหรี ระนาดแก้ว โทน และรำมะนา

๓.๒) วงมโหรีสมัยรัตนโกสินทร์ จัดได้ ๓ ขนาด ได้แก่ เครื่องเดี่ยว เครื่องคู่ และเครื่องใหญ่ มีรายละเอียดดังนี้

วงมโหรีเครื่องเดี่ยว/เครื่องเล็ก/วงเล็ก ประกอบไปด้วย ซอสามสาย ซอด้วง ซออู้ จะเข้ ระนาดเอกมโหรี ซ้องมโหรี (ซ้องกลาง) ขลุ่ยเพียงออ ฉิ่ง โทน รำมะนา

ภาพที่ ๒๕ วงมโหรีเครื่องเดี่ยว/เครื่องเล็ก/วงเล็ก

หมายเหตุ. จาก ภาพวงดนตรีไทย, โดย สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๖.

ภาพที่ ๒๖ QR Code แสดงตัวอย่างการบรรเลงด้วยวงมโหรี

วงมโหรีเครื่องคู่ ประกอบไปด้วย ซอสามสายหลัก ซอสามสาย ซอด้วง ๒ คัน ซออู้ ๒ คัน จะเข้ ๒ ตัว ระนาดเอกมโหรี ระนาดทุ้มมโหรี ซ้องมโหรี (ซ้องกลาง) ซ้องวงเล็กมโหรี ขลุ่ยหลัก ขลุ่ยเพียงออ ฉิ่ง โทน รำมะนา กรับพวง ฉาบเล็ก โหม่ง

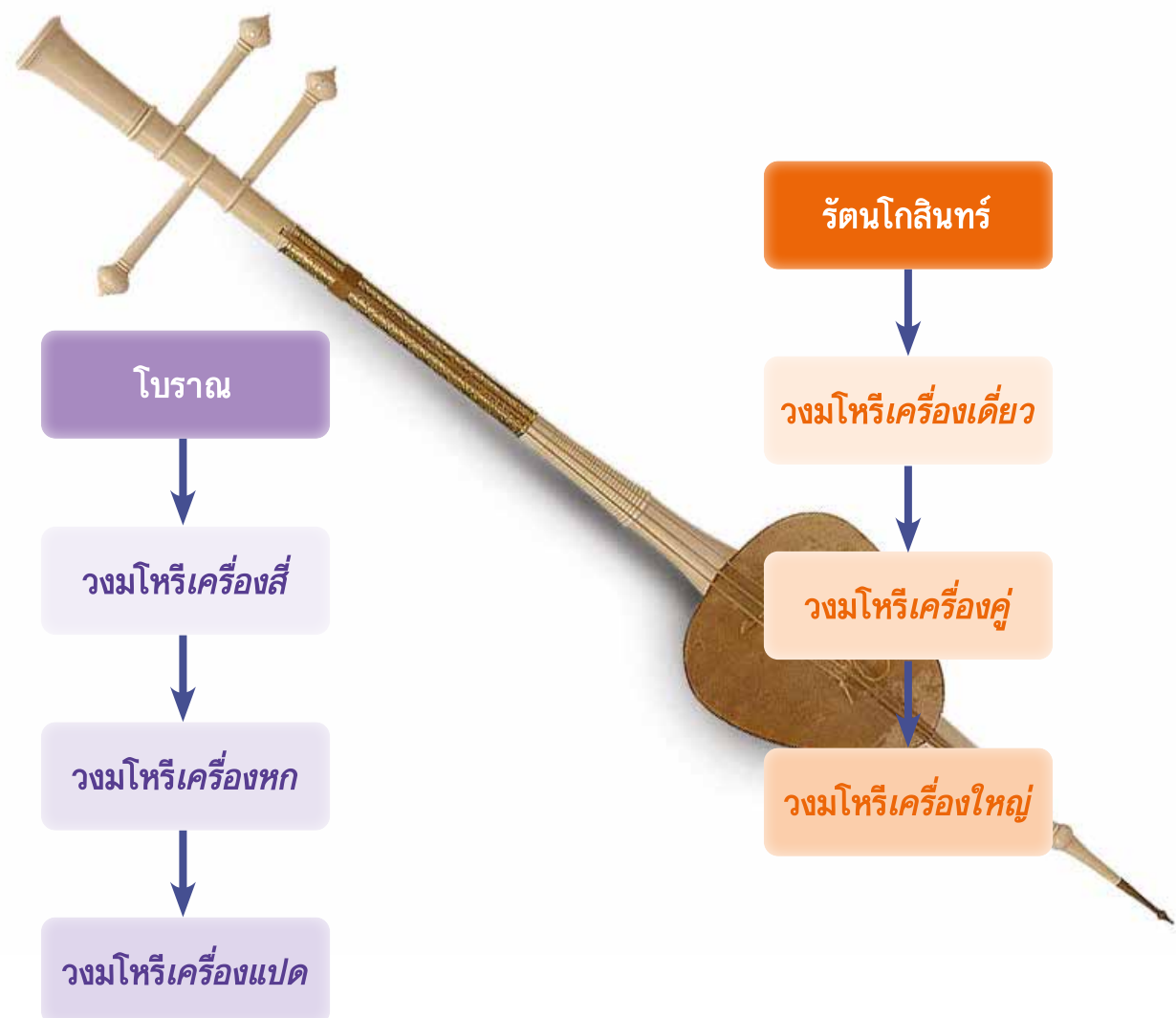

ภาพที่ ๒๗ วงมโหรีเครื่องคู่

หมายเหตุ. จาก ภาพวงดนตรีไทย, โดย สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๖.

วงมโหรีเครื่องใหญ่ ประกอบไปด้วย ซอสามสายหลัก ซอสามสาย ซอด้วง ๒ คัน ซออู้ ๒ คัน จะเข้ ๒ ตัว ระนาดเอกมโหรี ระนาดเอกเหล็กมโหรี ระนาดทุ้มมโหรี ระนาดทุ้มเหล็กมโหรี ซ้องมโหรี (ซ้องกลาง) ซ้องวงเล็กมโหรี ขลุ่ยหลัก ขลุ่ยเพียงออ ฉิ่ง โทน รำมะนา กรับพวง ฉาบเล็ก โหม่ง

“วงมโหรี”

ภาพที่ ๒๘ แผนภาพสรุปเรื่องวงมโหรี

นอกจากวงดนตรีไทยหลักที่ยกมาแล้วในข้างต้น ยังมีวงดนตรีไทยรูปแบบอื่น ๆ ที่ได้รับความนิยมในปัจจุบันด้วย ดังนี้

วงปี่พาทย์ไม้นวมผสมเครื่องสาย

ประกอบไปด้วยเครื่องดนตรีครบทุกประเภท ดี เป่า ตีต และสี ใช้บรรเลงเพื่อการขับกล่อม เครื่องปี่พาทย์จะมีขนาดเดียวกันกับเครื่องที่ใช้ในวงปี่พาทย์ มักจัดให้อยู่ในขนาดเครื่องคู่ตามหลักการผสมวงปี่พาทย์ และเครื่องเดี่ยวตามหลักการผสมวงเครื่องสาย มีรายละเอียด ดังนี้

กลุ่มปี่พาทย์ ประกอบไปด้วย ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ข้องวงใหญ่ และข้องวงเล็ก (อย่างละ ๑ เครื่อง)

กลุ่มเครื่องสาย ประกอบไปด้วย ซอด้วง ซออู้ จะเข้ ขลุ่ยเพียงออ (อย่างละ ๑ เครื่อง)

กลุ่มเครื่องประกอบจังหวะ ประกอบไปด้วย ฉิ่ง กลองแขก กรับ ฉาบเล็ก

ภาพที่ ๒๙ วงปี่พาทย์ไม้นวมผสมเครื่องสายเครื่องคู่

หมายเหตุ. จาก ภาพวงดนตรีไทย, โดย สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๖.

ภาพที่ ๓๐ วงปี่พาทย์ไม้นวมผสมเครื่องสายเครื่องใหญ่

หมายเหตุ. จาก ภาพวงดนตรีไทย, โดย สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๖.

วงดนตรีพื้นเมือง

เป็นวงดนตรีที่แสดงถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นต่าง ๆ ในประเทศไทย วงดนตรีพื้นบ้านไทยมักมีสมาชิกตั้งแต่ ๓ คนขึ้นไป ประกอบด้วยนักร้อง นักดนตรีเครื่องเป่า เครื่องสาย และเครื่องกระทบ โดยมากมักเป็นเครื่องดนตรีที่พัฒนาขึ้นได้ง่ายในท้องถิ่น บทเพลงที่ร้องมักจะใช้ภาษาถิ่น สำเนียงพื้นถิ่นเป็นต้น ดนตรีพื้นเมืองถือเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมพื้นถิ่น เป็นภูมิปัญญาและความภาคภูมิใจของคนพื้นถิ่น ดนตรีพื้นเมืองที่น่าสนใจ มีดังนี้

ภาคเหนือ

วงสะล้อ ซอ ซึง

วงสะล้อ ซอ ซึง เป็นวงดนตรีพื้นบ้านที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในภาคเหนือของประเทศไทย ประกอบด้วยเครื่องดนตรีหลักคือ ซึง และสะล้อ มักใช้บรรเลงประกอบการขับร้องเพลงพื้นบ้าน เช่น เพลงซอ เพลงพ็อน เป็นต้น

ภาพที่ ๓๑ วงสะล้อ ซอ ซึง

ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิณ วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่

เครื่องดนตรีหลักของวงสะล้อ ซอ ซึง ได้แก่

- **สะล้อ** เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสาย มีลักษณะคล้ายกับกีตาร์ที่มีคอสั้น มีสาย ๒-๓ สาย ทำจากเอ็นหรือโลหะ สะล้อมีเสียงสูงแหลม มักใช้บรรเลงทำนองหลักของเพลง
- **ซึง** เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสาย มีลักษณะคล้ายกับซอสามสาย มีสาย ๓ สาย ทำจากเอ็นซึ่งมีเสียงที่นุ่มนวล มักใช้บรรเลงทำนองรองของเพลง
- นอกจากเครื่องดนตรีหลักแล้ว วงสะล้อ ซอ ซึง อาจมีเครื่องดนตรีประกอบอื่น ๆ เช่น
- **ปี่** เช่น ปี่เงาะ ปี่ก้อย ปี่ซอ เป็นต้น
- **กลอง** เช่น กลองเต่งถึง เป็นต้น

รูปแบบการบรรเลง

วงสะล้อ ซอ ซึง มักใช้บรรเลงประกอบการขับร้องเพลงพื้นบ้าน เช่น เพลงซอ เพลงพ็อน เป็นต้น โดยทั่วไป สะล้อจะบรรเลงทำนองหลักของเพลง ซึ่งจะบรรเลงทำนองรองของเพลง ส่วนเครื่องดนตรีประกอบอื่น ๆ จะทำหน้าที่สร้างจังหวะและสีสนให้กับเพลง ตัวอย่างเพลงพื้นบ้านที่มักใช้บรรเลงด้วยวงสะล้อ ซอ ซึง ได้แก่

- เพลงซอล่องแม่มึง
- เพลงซอย้อมผ้า
- เพลงซอลำปาง
- เพลงพ็อนเล็บ
- เพลงพ็อนเทียน

ภาพที่ ๓๒ QR Code แสดงตัวอย่างการบรรเลงด้วยวงสะล้อ ซอ ซึง

วงสะล้อ ซอ ซึง เป็นวงดนตรีพื้นบ้านที่มีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่วัฒนธรรมล้านนา วงดนตรีเหล่านี้ได้สร้างผลงานเพลงพื้นบ้านที่ไพเราะและได้รับความนิยมมากมาย ผลงานเพลงเหล่านี้ได้สร้างความสุขให้กับผู้คนมากมาย และยังคงเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของวัฒนธรรมล้านนา

วงปี่จุม

เป็นวงดนตรีพื้นบ้านที่ได้รับความนิยมในภาคเหนือของประเทศไทย ประกอบด้วยเครื่องดนตรีหลักคือ ปี่จุม มักใช้บรรเลงประกอบการแสดงพื้นบ้าน เช่น การแสดงฟ้อนเล็บ การแสดงฟ้อนเทียน เป็นต้น

ภาพที่ ๓๓ วงปี่จุม

ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิณ วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่

เครื่องดนตรีหลักของวงปี่จุม ได้แก่

- **ปี่จุม** เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าลมไม้ มีลักษณะคล้ายกับขลุ่ย มีขนาดแตกต่างกันไปตามระดับเสียง ปี่จุมมีเสียงที่นุ่มนวล ไพเราะ มักใช้บรรเลงทำนองหลักของเพลง

นอกจากเครื่องดนตรีหลักแล้ว วงปี่จุม อาจมีเครื่องดนตรีประกอบอื่นๆ เช่น กลองเต่งถึง เป็นต้น

วงปี่จุมมีจุดเด่นในด้านความไพเราะ อ่อนหวาน และสะท้อนถึงวัฒนธรรมของชาวล้านนา เกิดจากการผสมผสานระหว่างเสียงของเครื่องดนตรีปี่จุมกับเครื่องดนตรีประกอบอื่น ๆ วงปี่จุมมักใช้บรรเลงประกอบการขับร้องเพลงพื้นบ้าน เช่น เพลงขอ เพลงฟ้อน เป็นต้น วงปี่จุมสามารถเล่นเพลงได้หลากหลายแนว เช่น เพลงรัก เพลงชีวิต เพลงสังคม เป็นต้น ปัจจุบัน วงปี่จุมยังคงได้รับความนิยมในภาคเหนือของประเทศไทย วงดนตรีปี่จุมรุ่นใหม่ได้สร้างสรรค์ผลงานเพลงใหม่ ๆ ที่ผสมผสานดนตรีพื้นบ้านกับดนตรีสมัยนิยม ผลงานเพลงเหล่านี้ได้รับความนิยมจากคนรุ่นใหม่ และช่วยเผยแพร่วัฒนธรรมล้านนาให้เป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย

ภาพที่ ๓๔ QR Code แสดงตัวอย่างการบรรเลงด้วยวงปี่จุม

วงปี่พาทย์ล้านนา

ภาพที่ ๓๕ วงปี่พาทย์ล้านนา

ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิณ วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่

เป็นวงดนตรีพื้นบ้านที่ได้รับความนิยมในภาคเหนือของประเทศไทย มีลักษณะเด่นในด้านความไพเราะ สง่างาม และสะท้อนถึงวัฒนธรรมของชาวล้านนา เดิมทีมีเครื่องดนตรีเพียงไม่กี่ชิ้น ได้แก่ กลองเต่งถึง กลองโป่งโป่ง ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ระนาดเหล็ก ฆ้องวง แหนน้อย แหนหลวง ฉาบ

วงปี่พาทย์ล้านนามักใช้บรรเลงประกอบการแสดงพื้นบ้าน เช่น การแสดงฟ้อนผีเจ้านาย การแสดงฟ้อนผีเมต-ผีเม็ง งานศพ งานฉลองศาสนา งานทอดกฐิน งานทอดผ้าป่า งานตานก้วยสลาก เป็นต้น ในปัจจุบันวงปี่พาทย์ล้านนาได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในภาคเหนือตอนบน โดยเฉพาะในจังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดลำพูน จังหวัดลำปาง และจังหวัดน่าน กลุ่มเยาวชนมีความสนใจและมีการตั้งวงปี่พาทย์เพิ่มมากขึ้นเป็นจำนวนมาก

จากข้อมูลข้างต้น สรุปได้ว่า วงปี่พาทย์ล้านนามีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่วัฒนธรรมล้านนา วงดนตรีเหล่านี้ได้สร้างผลงานเพลงพื้นบ้านที่ไพเราะและได้รับความนิยมมากมาย ผลงานเพลงเหล่านี้ได้สร้างความสุขให้กับผู้คนมากมาย และยังคงเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของวัฒนธรรมล้านนา

นอกจากนี้ วงปี่พาทย์ล้านนาก็ยังเป็นการแสดงที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวล้านนาได้เป็นอย่างดี การแสดงวงปี่พาทย์ล้านนามักจัดขึ้นในโอกาสสำคัญต่าง ๆ เช่น งานบุญ งานประเพณี หรืองานศพ การแสดงวงปี่พาทย์ล้านนาจะช่วยสร้างบรรยากาศที่สนุกสนาน ครึกครื้น และสะท้อนถึงวัฒนธรรมของชาวล้านนาได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ ๓๖ QR Code แสดงตัวอย่างการบรรเลงวงปี่พาทย์ล้านนา

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วงโปงลาง

ภาพที่ ๓๗ วงโปงลาง

ที่มา: วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

วงโปงลางเป็นวงดนตรีพื้นบ้านที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นในภาคอีสานของประเทศไทย โดยชื่อ “โปงลาง” นั้นมีที่มาจากเครื่องดนตรีที่มีเสียงดังที่สุดในวง คือ “โปงลาง” ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีหลัก และเป็นจุดเด่นของวง วงโปงลางเริ่มต้นจากการเป็นวงดนตรีพื้นบ้านที่บรรเลงด้วยเครื่องดนตรีที่ไม่มีการใช้เครื่องขยายเสียง ทุกเสียงที่ได้ยินเป็นเสียงสดจากเครื่องดนตรีที่ร่วมบรรเลง วงโปงลางในสมัยก่อนจึงมีความคลาสสิกแบบพื้นบ้านอย่างแท้จริง

เครื่องดนตรีที่ใช้ในวงโปงลาง

วงโปงลางมีเครื่องดนตรีหลากหลายชนิดที่ร่วมกันสร้างสรรค์เสียงดนตรีที่เป็นเอกลักษณ์ ประกอบด้วย

๑. โปงลาง เครื่องดนตรีหลักของวง ทำจากไม้และมีเสียงที่ดังและลึก
๒. พิณโปรง ใช้ทั้งชนิดที่มีกล่องเสียงใหญ่และแบบไฟฟ้า
๓. แคน เครื่องเป่าที่เป็นเอกลักษณ์ของอีสาน ให้เสียงที่กังวานและอบอุ่น
๔. โหวด เครื่องเป่าอีกชนิดหนึ่งที่ทำให้เสียงที่สดใสและคล่องแคล่ว
๕. ไหซอง เป็นเครื่องดนตรีที่ทำจากไห มีเสียงที่แตกต่างและมักใช้โซวลิลาการดีดไห
๖. กลองหาง (กลองยาวอีสาน) กลองที่ให้เสียงทุ้มและเป็นจังหวะหลักในการบรรเลง
๗. รำมะนา หรือ กลองตุ้ม กลองที่ให้เสียงเพิ่มความหนักแน่น
๘. หมากกะโหล่ง (หมากป็อก ๆ) เครื่องเคาะจังหวะที่ให้เสียงป็อก ๆ เพิ่มความสนุกสนาน
๙. ฉาบเล็กและฉาบใหญ่ เครื่องตีที่ใช้เสริมจังหวะ
๑๐. แฉก เครื่องตีที่ใช้ในการเสริมจังหวะให้มีชีวิตชีวมมากขึ้น

ในปัจจุบัน วงโปงลางได้มีการประยุกต์ใช้เครื่องดนตรีสากล เช่น กลองชุด กีตาร์ไฟฟ้า แอ็กโซโฟน เพื่อเพิ่มความหลากหลายและสนุกสนานในการแสดง

บทเพลงที่ใช้ในวงโปงลาง

บทเพลงที่บรรเลงในวงโปงลางมีหลากหลายเพลง ซึ่งเรียกว่า "ลายบรรเลง" ลายเพลงเหล่านี้เป็นเพลงพื้นบ้านที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวอีสาน บทเพลงในวงโปงลางจะเน้นการบรรเลงที่มีจังหวะและทำนองที่เป็นเอกลักษณ์ โดยมักจะมีการฟ้อนประกอบดนตรีและการร้องรำ ซึ่งเป็นการขับร้องเพลงพื้นบ้านร่วมกับการบรรเลงดนตรี

โอกาสที่ใช้ในการบรรเลง

วงโปงลางถูกใช้ในโอกาสต่าง ๆ ของชาวอีสาน ไม่ว่าจะเป็นงานมงคล งานประเพณี หรืองานเฉลิมฉลองต่าง ๆ ลักษณะการแสดงของวงโปงลางมี ๓ รูปแบบหลัก

๑. การบรรเลงลายเพลงพื้นบ้านอีสาน เป็นการบรรเลงดนตรีพื้นบ้านที่นิยมเรียกว่า “ลายบรรเลง”
๒. การฟ้อนประกอบดนตรี การแสดงชุดฟ้อนรำที่ประสานกับเสียงดนตรีอย่างลงตัว
๓. การร้องลำประกอบดนตรี การขับร้องเพลงพื้นบ้านร่วมกับการบรรเลงดนตรีและการฟ้อนรำ

ภาพที่ ๓๘ QR Code แสดงตัวอย่างการบรรเลงวงโปงลาง

วงโปงลางจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมพื้นบ้านอีสานให้คงอยู่สืบไป ทั้งยังเป็นสัญลักษณ์ของความสนุกสนานและความมีชีวิตชีวาในงานประเพณีต่าง ๆ ของชาวอีสาน

วงกันตรึม

กันตรึมเป็นเพลงพื้นบ้านที่มีความสำคัญและเป็นที่ยอมรับอย่างมากในจังหวัดสุรินทร์ เพลงกันตรึมมีลักษณะเฉพาะที่โดดเด่น เนื่องจากเนื้อร้องของเพลงนี้ใช้ภาษาเขมรในการขับร้อง ทำให้กันตรึมถือเป็นแม่บทของเพลงพื้นบ้านและการละเล่นพื้นบ้านอื่น ๆ ในวัฒนธรรมของชาวสุรินทร์ แม้ว่าประวัติความเป็นมาของการเล่นกันตรึมจะไม่มีการบันทึกไว้อย่างชัดเจน แต่เชื่อว่ากันตรึมมีความเกี่ยวข้องกับเพลงปฐิพากย์ในประเทศกัมพูชา ซึ่งมีโครงสร้างและวิธีการแสดงคล้ายคลึงกัน

ภาพที่ ๓๙ วงกันตรึม
ที่มา: <https://cgamejn.wordpress.com>

เครื่องดนตรีที่ใช้ในวงกันตรึม

เครื่องดนตรีที่ใช้ในการบรรเลงเพลงกันตรึมมีความสำคัญในการสร้างเสียงที่เป็นเอกลักษณ์ โดยเครื่องดนตรีหลักที่ใช้ประกอบด้วย

๑. กลองกันตรึม (สก็่วล) กลองนี้เป็นเครื่องดนตรีหลักที่ใช้ในการสร้างจังหวะและกำหนดโครงสร้างของเพลง มีการใช้กลอง ๒ ลูกในวงกันตรึม
๒. ซอ (ตรัว) ซอเป็นเครื่องดนตรีที่ช่วยสร้างท่วงทำนองและเนื้อเสียงที่ลึกซึ้ง เสียงซอจะช่วยเสริมความไพเราะให้กับเพลงกันตรึม
๓. ปี่อ้อ ปี่อ้อเป็นเครื่องเป่าที่ให้เสียงที่สดใสและช่วยเสริมทำนองให้มีชีวิตชีวา
๔. ขลุ่ย ขลุ่ยเป็นเครื่องเป่าที่ให้เสียงที่นุ่มนวลและสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย
๕. ฉิ่งและฉาบ ฉิ่งและฉาบเป็นเครื่องตีที่ใช้ในการกำหนดจังหวะเพิ่มเติมและเสริมความสมบูรณ์ของเสียงในวงกันตรึม

ในปัจจุบัน วงกันตรึมบางคณะได้มีการนำเครื่องดนตรีสากลเข้ามาประยุกต์ใช้ เช่น กลองชุด กีตาร์ และไวโอลิน เพื่อปรับให้เข้ากับค่านิยมและสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป

บทเพลงกันตรึม

บทเพลงกันตรึมไม่มีเนื้อร้องที่แน่นอน มักจะใช้บทร้องเก่า ๆ ที่จดจำต่อกันมาหรือคิดคำกลอนใหม่ให้เหมาะสมกับงานที่เล่น บทเพลงกันตรึมมีความหลากหลายมาก โดยแบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

๑. บทเพลงชั้นสูงหรือเพลงครู เป็นบทเพลงที่มีความไพเราะและศักดิ์สิทธิ์ เช่น เพลงสวายจุ่มเรือด ร่ำเปื่อย – จอ้งได มโหรี และเพลงเซร้ยสะเดิง
๒. บทเพลงสำหรับขบวนแห่ มีทำนองที่ครึกครื้นและสนุกสนาน มีการพ้องร่ำประกอบ เช่น เพลงรำพาย ชมโปง ตร็อบตุม และเกาะเบอรรมแบง
๓. บทเพลงเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ เป็นบทเพลงที่มีทำนองรวดเร็วและเร่รุ่ม ใช้ในโอกาสทั่ว ๆ ไป เช่น เพลงอมตุก กัจปกาชาปาดาน กันเตรยโมเวญตักก กะโน้ปติงต๋อง และมลบโดง
๔. บทเพลงประยุกต์ เป็นบทเพลงที่ใช้ทำนองเพลงลูกทุ่งมาประยุกต์ เช่น เพลงดิสโก้กันตรึม สัญญาประยุกต์ และเตี้ยแซมประยุกต์

โอกาสที่ใช้ในการบรรเลง

วงกันตรึมมีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันของชาวสุรินทร์ โดยใช้บรรเลงในโอกาสต่าง ๆ ทั้งในงานมงคลและงานอวมงคล เช่น งานแต่งงาน งานบวชนาค งานโกนจุก เทศกาลปีใหม่ สงกรานต์ ลอยกระทง รวมถึงในพิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อพื้นบ้าน การเล่นกันตรึมในงานพิธีต่าง ๆ เป็นการแสดงที่มีชีวิตชีวาและสร้างความบันเทิงให้กับผู้ชม อีกทั้งยังมีบทบาทในการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น

ก่อนการแสดงทุกครั้ง วงกันตรึมจะมีพิธีไหว้ครูเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ผู้เล่นและผู้ชม การแสดงจะเริ่มต้นด้วยการบรรเลงโหมโรงเพื่อปลุกใจและเตรียมความพร้อม จากนั้นจะเริ่มต้นการแสดงด้วยการร้องโต้ตอบระหว่างชายและหญิง พร้อมกับการรำประกอบตามจังหวะเพลง การเล่นกันตรึมเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งยังคงเป็นเอกลักษณ์ที่ทรงคุณค่าของชาวสุรินทร์มาจนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ ๔๐ QR Code แสดงตัวอย่างการบรรเลงด้วยวงกันตรึม

วงตุมโมง

วงตุมโมงเป็นดนตรีพื้นบ้านที่มีความสำคัญในวัฒนธรรมของชาวเขมรสุรินทร์ เป็นศิลปะการแสดงที่มีความเชื่อมโยงกับพิธีกรรมงานศพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเวลาที่ผ่านมากว่า ๔๐ ปี เพลงตุมโมงได้เลือนหายไปจากเมืองสุรินทร์ เนื่องจากการบรรเลงและร้องเพลงนี้ถือว่ายากที่สุดในบรรดาเพลงพื้นบ้านของวัฒนธรรมเขมรสุรินทร์ อีกทั้งยังมีข้อจำกัดในเรื่องขอบเขตการบรรเลงซึ่งใช้ได้เฉพาะในงานศพของผู้สูงอายุที่มีอายุเจ็ดสิบแปดสิบปีขึ้นไป หรือบุคคลที่ได้รับความเคารพนับถือในชุมชน

วงตุมโมงมีชื่อเรียกหลายแบบ เช่น “ตุมโมง,” “ทุ่มโมง,” หรือในภาษาถิ่นเขมรสุรินทร์ว่า “ต้อมุง” ดนตรีพื้นบ้านนี้บรรเลงในงานศพเท่านั้น โดยเชื่อว่าเสียงดนตรีตุมโมงมีความสามารถในการส่งวิญญาณของผู้ตายไปสู่สรวงสวรรค์

เครื่องดนตรีที่ใช้ในวงตุมโมง

๑. ข้องโมง ข้องโมงเป็นเครื่องดนตรีหลักของวงตุมโมง มีขนาดใหญ่และเสียงที่ตั้งลึกและทุ้ม ซึ่งถือเป็นเสียงแห่งความเศร้าโศกและความอับมงคล ข้องโมงถูกใช้ในการบอกโมงคู่กับกลองเพลในสมัยโบราณ

๒. กลองเพล กลองเพลขนาดใหญ่เป็นอีกหนึ่งเครื่องดนตรีสำคัญที่มียืมมาจากวัด โดยใช้เกวียนขนมาก่อนบรรเลงในงานศพ เสียงของกลองเพลเป็นเสียงที่ส่งไปไกลและถูกใช้ในการสร้างจังหวะในวงตุมโมง

๓. ปี่ (สรอไฟแฮป) ปี่ขนาดเล็กยาวประมาณ ๑๙ เซนติเมตร ทำจากไม้หรืองาช้าง มีลิ้นทำจากใบตาล ติดกับปลายท่อลมเล็ก ๆ เรียกว่า "กำพวด" ปี่นี้ใช้ในการเป่าทำนองที่สอดคล้องกับจังหวะการตีของข้องและกลองเพล

๔. ข้องราง ข้องรางเป็นชุดเครื่องดนตรีที่ประกอบด้วย ๘-๙ ใบ แต่ใช้บรรเลงเพียง ๗ ใบ เสียงของข้องรางมีความโดดเด่นและช่วยเสริมจังหวะในการบรรเลง

บทเพลงที่ใช้ในวงตุมโมง

วงตุมโมงมีบทเพลงที่มีชื่อและความหมายแตกต่างกันไป โดยเสียงที่โดดเด่นที่สุดในวงตุมโมงคือเสียง “ตุม” หรือ “ทุ่ม” ของกลองเพล และเสียง "โมง" ของข้องโมงที่ดังสลับกันไปตลอดทั้งคืน เพลงตุมโมงมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวในการสร้างบรรยากาศที่เงียบสงบและเศร้าสลด เนื้อร้องของเพลงตุมโมงมักมีความหมายที่เกี่ยวข้องกับการลาจากของผู้ตายและการส่งวิญญาณไปยังโลกหลังความตาย

โอกาสที่ใช้ในการบรรเลง

วงตุมโมงถูกบรรเลงเฉพาะในงานศพเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานศพของผู้สูงอายุหรือบุคคลที่ได้รับความเคารพนับถือในชุมชน การบรรเลงเพลงตุมโมงในงานศพถือว่าเป็นเกียรติอย่างสูง เพราะเสียงดนตรีนี้ถือเป็นการส่งวิญญาณผู้ตายไปสู่สรวงสวรรค์ การบรรเลงเพลงตุมโมงจะดำเนินไปอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งคืน โดยเฉพาะผู้ที่ตีข้องโมงและกลองเพลจะไม่หยุดพักเพื่อให้วิญญาณของผู้ตายเดินทางไปถึงสวรรค์ได้โดยไม่สะดุด

ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ธรรมเนียมการบรรเลงวงตุมโมงได้มีการเปลี่ยนแปลง จากการยกปะรำพิธีให้สูงจากพื้นดินมาเป็นการปูเสื่อแยกส่วนจากพิธีการอื่น ๆ ในงานศพ การเลือนหายไปของวงตุมโมงในช่วงกว่า ๓๐ ปีที่ผ่านมา ทำให้เหลือเพียงความทรงจำของคนรุ่นเก่าที่เคยสัมผัสกับศิลปะนี้ ด้วยเหตุนี้ การฟื้นฟูและสืบสานเพลงตุมโมงจึงเป็นภารกิจทางสังคมวัฒนธรรมที่สำคัญเพื่อไม่ให้เพลงนี้เลือนหายไปอย่างถาวร

วงตุมโมงเป็นดนตรีที่มีบทบาทสำคัญในพิธีกรรมงานศพของชาวเขมรสุรินทร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของการส่งวิญญาณผู้ตายไปยังสรวงสวรรค์ การสืบทอดและอนุรักษ์ศิลปะดนตรีนี้เป็นภารกิจที่ชาวเขมรสุรินทร์ต้องร่วมกันดำเนินการ เพื่อให้มรดกทางวัฒนธรรมนี้คงอยู่ต่อไปในอนาคต

ภาพที่ ๔๑ QR Code แสดงตัวอย่างการบรรเลงด้วยวงตุมโมง

ภาคใต้

วงรองเง็ง

ภาพที่ ๔๒ วงรองเง็ง

ที่มาภาพ: <http://article.culture.go.th/index.php/layouts-modules-positions/3-column-layout-2/199-2020-04-01-06-16-51>

รองเง็งเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่มีจุดเด่นด้านดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์มลายูที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางในภาคใต้ของประเทศไทย รวมถึงในประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ และอินโดนีเซีย ดนตรีในรองเง็งมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างบรรยากาศและสื่อสารเรื่องราวการเกี่ยวพาราสีระหว่างหนุ่มสาว ผ่านท่วงทำนองที่อ่อนหวานและการบรรเลงที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว

ดนตรีของรองเง็งถือเป็นหัวใจหลักของการแสดง ประกอบด้วยเครื่องดนตรีที่หลากหลาย ซึ่งสะท้อนถึงการปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่เข้ามามีส่วนร่วมในวัฒนธรรมมลายู เครื่องดนตรีที่ใช้ในวงรองเง็งมีความพิเศษในการผสมผสานทั้งเครื่องดนตรีตะวันตกและเครื่องดนตรีพื้นบ้าน เช่น ไวโอลิน แมนโดลิน แอคคอร์ดเดียน รำมะนาใหญ่ รำมะนาเล็ก ซ้องมลายู มาราคัส เชคเกอร์ และแทมบูรีน

เครื่องดนตรีที่ใช้ในวงรองเง็ง

ไวโอลินและแมนโดลิน เป็นเครื่องดนตรีตะวันตกที่ได้รับอิทธิพลจากการติดต่อกับชาวตะวันตก ในช่วงยุคอาณานิคม ถูกนำมาใช้ในวงรองเง็งเพื่อสร้างเสียงที่กลมกลืนและมีมิติ ทำให้ท่วงทำนองของดนตรีรองเง็งมีความอ่อนโยนและนุ่มนวลขึ้น

แอคคอร์ดเดียนหรือทึบเพลงชัก เป็นเครื่องดนตรีอีกชิ้นหนึ่งที่เพิ่มสีสันและความหลากหลายของเสียงในวงดนตรี โดยมักใช้ในการสร้างจังหวะที่สนุกสนานและดึงดูดใจผู้ฟัง

รำมะนาใหญ่และรำมะนาเล็ก เป็นเครื่องดนตรีพื้นบ้านที่สำคัญในการบรรเลงจังหวะรองเง็ง เสียงของรำมะนาจะเป็นตัวกำหนดจังหวะหลักของการแสดง การบรรเลงรำมะนาทำให้เกิดความรู้สึกถึงความหนักแน่นและความเป็นพื้นบ้านอย่างแท้จริง

ซ้องมลายู มีเสียงที่หนักแน่นช่วยเสริมจังหวะและสร้างความสมดุลให้กับการบรรเลง

มาราคัสและเชคเกอร์ ถูกนำมาใช้เพื่อเพิ่มความซับซ้อนและความเป็นจังหวะให้กับดนตรีรองเง็ง โดยเฉพาะในช่วงที่มีการเต้นรำร่วมกับเสียงดนตรี

แทมบูรีน ใช้เพื่อเพิ่มเสียงกรังกรัง ทำให้ท่วงทำนองดนตรีมีความสดใสและเป็นมิตร

เพลงที่ใช้ในวงรองเง็ง

ดนตรีรองเง็งนั้นมีบทบาทสำคัญในการสร้างบรรยากาศและสื่อความรู้สึกของการเกี่ยวพาราสี โดยมีเพลงต่าง ๆ ที่เป็นที่รู้จักและใช้ในการแสดงรองเง็งอย่างแพร่หลาย ขุนจารุวิเศษศึกษากร ผู้มีบทบาทสำคัญในการฟื้นฟูรองเง็งในปัตตานี ได้กำหนดเพลงมาตรฐานสำหรับรองเง็งจำนวน ๑๐ เพลง ซึ่งเป็นเพลงที่สามารถฝึกหัดได้ง่ายและนำไปถ่ายทอดแก่ผู้อื่นได้ ได้แก่

๑. เพลงลาฮูดูวอ	๒. เพลงเลนัง
๓. เพลงบูจีปะซัง	๔. เพลงมะอีนังลามา
๕. เพลงมะอีนังชวา	๖. เพลงอาเนาะดีดี
๗. เพลงจินตาทายัง	๘. เพลงโดนนังชายัง
๙. เพลงมาสแมเราะห์	๑๐. เพลงบุหารำไป

เพลงเหล่านี้ถูกออกแบบมาเพื่อสร้างบรรยากาศที่เหมาะสมกับการเต้นรำและการแสดงรองเง็ง ท่วงทำนองของแต่ละเพลงมักจะเน้นความเรียบง่ายแต่ลุ่มลึก ทำให้ผู้แสดงและผู้ฟังสามารถเข้าถึงและสัมผัสได้ถึงความงดงามของดนตรีและศิลปะการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์นี้

ในปัจจุบัน วงรองเง็งในประเทศไทยยังคงสืบสานดนตรีและการแสดงนี้อย่างต่อเนื่อง โดยมีการนำดนตรีรองเง็งไปใช้ในงานประเพณีต่าง ๆ เช่น งานแต่งงาน งานมงคล และงานเทศกาลสำคัญ ของท้องถิ่น โดยศิลปินพื้นบ้านที่เป็นศิษย์ของท่านขุนจารุวิเศษศึกษากร ซึ่งมีบทบาทในการฟื้นฟูและปรับปรุงดนตรีรองเง็งให้คงอยู่ในวัฒนธรรมปัจจุบัน

ดนตรีรองเง็งจึงไม่เพียงแต่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงความหลากหลายทางชาติพันธุ์ แต่ยังเป็นตัวแทนของความงดงามและความซับซ้อนของดนตรีพื้นบ้านที่มีรากฐานอันลึกซึ้งในสังคมมลายูและในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย

ภาพที่ ๔๓ QR Code แสดงตัวอย่างการบรรเลงด้วยวงรองเง็ง

วงกาหลอ

วงกาหลอเป็นศิลปะดนตรีพื้นบ้านที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในภาคใต้ของประเทศไทย โดยเฉพาะในจังหวัดกระบี่ วงดนตรีนี้มีบทบาทสำคัญในการสร้างบรรยากาศและทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการสื่อสารความหมายในงานศพ วงกาหลอมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวทั้งในด้านเครื่องดนตรี บทเพลง และโอกาสที่ใช้ในการบรรเลง ซึ่งสะท้อนถึงความเชื่อและขนบธรรมเนียมที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น

ภาพที่ ๔๔ วงกาหลอ

ที่มา: <https://archive.clib.psu.ac.th/online-exhibition/kalor/page1.html>

เครื่องดนตรีที่ใช้ในวงกาหลอ

เครื่องดนตรีที่ใช้ในวงกาหลอมีเพียงสามชิ้นเท่านั้น แต่ละชิ้นมีความสำคัญในการสร้างเสียงและจังหวะที่เป็นเอกลักษณ์ ประกอบด้วย

๑. ปีกาหลอ (ปี่ห่อ หรือ ปี่ฮ่อ) เป็นเครื่องดนตรีหลักที่ใช้เป่าทำนองเลียนเสียงพูดให้เข้ากับจังหวะและทำนองของเพลง ปีกาหลอทำจากไม้ มี ๗ รู โดยรูข้างใต้เรียกว่า “ทองรี” ซึ่งจะไม่มีเสียงลอดออกมาเมื่อใช้น้ำศพ ลิ้นของปี่ทำจากโลหะและบางครั้งอาจมีการใช้ปี่มากถึง ๓ เล่าในวงดนตรี

๒. กลองทน (กลองแขก หรือ กลองโตน) เป็นกลองสองหน้า ประกอบด้วยหน่วยลูกและหน่วยแม่ หน่วยแม่มีเสียงทุ้มและใหญ่กว่า ส่วนหน่วยลูกมีเสียงแหลมและใช้ในการตีขัดหรือหยอกเพื่อเพิ่มความสนุกสนาน การตีแต่ละเพลงจะมีจังหวะที่แตกต่างกันไป

๓. ฆ้อง ใช้ตีเน้นจังหวะเดิมมี ๒ ใบ และมีขนาดใหญ่ แต่ในปัจจุบันมักใช้เพียงใบเดียวที่มีขนาดกลางและเสียงทุ้ม ฆ้องมีความสำคัญในการสร้างเสียงกังวานที่ได้ยินไปไกล

บทเพลงที่ใช้ในวงกาหลอ

วงกาหลอมีบทเพลงที่ใช้บรรเลงอยู่หลายเพลง โดยแต่ละวงอาจมีจำนวนเพลงที่แตกต่างกันไป ตั้งแต่ ๗ เพลง ๑๒ เพลง ไปจนถึง ๒๒ เพลง เพลงที่ใช้ในวงกาหลอมีชื่อและความหมายที่คล้ายคลึงกัน แม้ว่าจะต่างวงหรืออยู่ต่างถิ่น บทเพลงเหล่านี้มีทั้งเพลงคาถาและเพลงโทน เช่น

- เพลงเหยี่ยวเล่นลม เป็นเพลงที่ใช้บรรเลงตอนยกศพจากเรือนนอกนอกร้าน
- เพลงทองศรี มีเนื้อร้องที่กล่าวถึงการปลุกคนตาย แต่ไม่สามารถปลุกให้ตื่นขึ้นได้
- เพลงพลายแก้ว เนื้อหากล่าวถึงความเศร้าเสียใจของผู้ที่สูญเสียคนรัก
- เพลงพระพาย ใช้บรรเลงตอนประชุมเพลิง เป็นเพลงที่ทำให้เกิดบรรยากาศเศร้าสลด

บทเพลงเหล่านี้ถูกขับขานด้วยเสียงของปีกาหลอ โดยไม่มีการร้อง แต่ปีกาหลอจะทำหน้าที่แทนการขับร้องอธิบายความหมายของเนื้อเพลง เสียงปีกาหลอสามารถสร้างบรรยากาศให้เกิดอารมณ์ลึกซึ้ง วังเวง และเศร้าสลด ซึ่งเข้ากับเนื้อเพลงที่มักมีข้อความที่ชวนให้เศร้าสลดใจ

โอกาสที่ใช้ในการบรรเลง

วงกาหลอถูกใช้บรรเลงในงานศพเป็นหลัก นอกจากนี้ยังอาจใช้ในงานบวชนาคของผู้สูงอายุที่ตั้งใจบวชและไม่สึก รวมถึงงานขึ้นเบญจา รดน้ำคนเฒ่าคนแก่ แต่ที่พบมากที่สุดคือในงานศพ เมื่อเจ้าภาพติดต่อกับวงกาหลอจะต้องนำหมากไปหนึ่งคำเพื่อบูชาครูและบอกกล่าวงานที่ต้องไปเล่น หากวงกาหลอรับงานเฉพาะวันเผาศพจะเรียกว่า “นำ” ซึ่งจะบรรเลงหน้าศพจากบ้านไปเผาที่วัด พิธีการและธรรมเนียมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมีน้อย ไม่ต้องปลุกโรงพิธี

วงกาหลอมีบทบาทสำคัญในการบรรเลงเพลงขับกล่อมและส่งวิญญาณของผู้ล่วงลับไปสู่ที่ขอบตามความเชื่อของคนท้องถิ่น นอกจากนี้วงกาหลอยังเป็นตัวแทนของความเศร้าโศกเสียใจในสังคมภาคใต้ โดยการบรรเลงที่ผสมผสานกันอย่างลงตัวของเครื่องดนตรีทั้งสามชนิดทำให้เพลงกาหลอมีความไพเราะและเป็นที่ยอมรับในหมู่ชาวบ้าน

วงกาหลอจึงไม่เพียงแต่เป็นส่วนหนึ่งของประเพณีและวัฒนธรรมของชาวใต้ แต่ยังเป็นเครื่องมือในการสื่อสารความรู้สึกและความเชื่อที่ลึกซึ้งของคนในชุมชน ถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์และสืบสานต่อไปในอนาคต

ภาพที่ ๔๕ QR Code แสดงตัวอย่างการบรรเลงด้วยวงกาหลอ

๕. กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

สื่อการเรียนรู้

- ภาพตัวอย่างวงดนตรีไทยและวงดนตรีพื้นบ้าน
- บัตรคำศัพท์เกี่ยวกับวงดนตรีไทยและวงดนตรีพื้นบ้าน

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นที่ ๑ กระตุ้นความสนใจ

นักเรียนดูภาพตัวอย่างวงดนตรีไทยและวงดนตรีพื้นบ้าน แล้วให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายลักษณะของวงดนตรีแต่ละประเภท

ขั้นที่ ๒ ปฏิบัติดนตรี

ครูนำตัวอย่างเพลงไทยและเพลงพื้นบ้านมาเปิดให้นักเรียนฟัง แล้วให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ท่วงเพลงแต่ละเพลงใช้เครื่องดนตรีอะไรบ้าง หน้าที่ของเครื่องดนตรีแต่ละชิ้นเป็นอย่างไร

ขั้นที่ ๓ ผ่อนคลายสมอง

ครูให้นักเรียนเล่นเกมจับคู่บัตรคำศัพท์เกี่ยวกับวงดนตรีไทยและวงดนตรีพื้นบ้าน

ขั้นที่ ๔ ประยุกต์ใช้ความรู้

ครูให้นักเรียนแบ่งกลุ่มออกเป็นกลุ่มละ ๕-๖ คน แล้วให้แต่ละกลุ่มจัดทำป้ายนิทรรศการเกี่ยวกับวงดนตรีไทยและวงดนตรีพื้นบ้าน โดยให้นักเรียนเลือกหัวข้อที่ต้องการศึกษา เช่น ประวัติความเป็นมา ประเภทของเครื่องดนตรี หน้าที่ของเครื่องดนตรี บทเพลง ฯลฯ

ขั้นที่ ๕ สรุปความรู้

ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอป้ายนิทรรศการของตน แล้วให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับสิ่งที่ได้เรียนรู้